ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ ΝΕΑ.

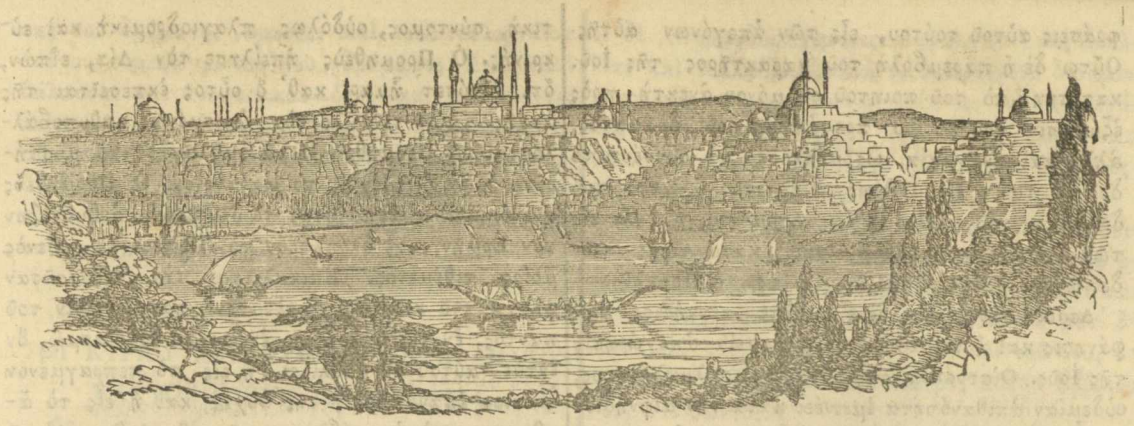

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1865 ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟΣ 17.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΗΣ ΙΟΥΣ.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ πρᾶξις φαίνεται ἀποκλίνουσά πως, ἕτερος χαρακτὴρ παρουσιάζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς, Ἰὼ ἡ πολυπλάνητος τοῦ Ἰνάχου θυγάτηρ, διπλοῦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρουσα σύμβολον, ὑποδεικνύον τὴν εἰς δάμαλιν μεταμόρφωσιν αὐτῆς. Τὸ ἑτοιμόῤῥοπον ἐνδιαφέρον ἀνορθοῦται, ἡ δὲ εὐφυΐα τοῦ ποιητοῦ, ἡ διὰ τῶν ἀντιπαραθέσεων ἀλλεπαλλήλως ἐξυψώσασα τὸν κύριον χαρακτῆρα, ἀνεῦρεν ἢ ἐπεφύλαξε τὸ πρόσωπον τῆς Ἰοῦς ὅπως δὶ αὐτοῦ ἐξαγιάσῃ τὸ τοῦ Προμηθέως, καὶ ὑποδείξῃ εἰς τὰ ἀκροατήρια τὴν ὑπερφιαλίαν καὶ τὸ τυραννικὸν τοῦ οὐρανοῦ σθένος. Κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς τηλεπλανήτου καὶ πολυπλανήτου Ἰοῦς, ἅπασαι αἱ τυχὸν μετεώρως ταλαντευόμεναι πεποιθήσεις τῶν ἀκροατῶν δὲν δύνανται ἢ ῥίπτουσαι τὴν μέλαιναν ψῆφον κατὰ τοῦ Πανθέου ν' ἀτενίσωσι περιλύπως πρὸς τὸ σύμπλεγμα τῶν ἀδίκων ταλαιπωριῶν, ὧν τὸ μὲν δέσμιον ἐπὶ ἀκάμπτου βράχου διαμαρτύρεται, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ ἑκατομμάτου Ἄργου διωκώμενον πλανᾶται χωρὶς νὰ δύναται πρὸς στιγμὴν ν' ἀναπαυθῇ. Ἐὰν ἀριστοτέχνης τις ἐπεθύμει ἐν ἑνὶ συμπλέγματι νὰ συγκεντρώσῃ τὸ θαυμαστὸν, τὸ οἰκτρὸν, τὴν ἠθικὴν μεγαλοπρέπειαν, τὸ θλιβερὸν ἐν τῷ κατακορύφῳ, καὶ τὴν ἄνευ ἐπιχρυσώσεως διάχυσιν χρυσῶν ἀκτίνων δόξης καὶ ἀποθεώσεως ἄνωθεν τοῦ συμπλέγματός του αὐτοῦ, δὲν ἠδύνατο ἢ ν' ἀρυσθῇ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ ἐκ τῆς σκηνῆς ταύτης τοῦ παρόντος δράματος, καθ' ἣν κάτωθεν τῆς ἀποτόμου κορυφῆς, ἀφ' ἧς κρέμαται ὁ δεσμώτης ἥρως, ἵσταται λυσίκομος καὶ ὡς ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν δαιμονίου ἀλλοκότου ἡ ὡραία ἐκείνη καὶ ἀξία νὰ ζηλεύηται ὑπὸ τῶν θεῶν παρθένος, ἧς τὰ παρθένα κάλλη ἐρασθεὶς ὁ ἀκόλαστος Ζεὺς, καὶ μετ' ἀκολάστου ἐπιδιώξας ἐπιμονῆς, κατώρθωσε μὲν ν' ἀπολαύσῃ, ἀλλ' ἀχαρίστως φερόμενος καὶ σκληρῶς, ἠνέχθη νὰ ἴδῃ αὐτὰ ἀσχημιζόμενα ὑπὸ διπλοῦ δαμάλεως κέραως, ὅπερ ἡ ζηλότυπος Ἥρα ἠθέλησε νὰ ἐγκολάψῃ εἰς ἓν ἄδικον θῦμα ἀκολάστου καὶ μεγασθενοῦς ὁρμῆς, προσθεῖσα φύλακα τοῦ δυστύνου τούτου θύματος τὸν ἀκοίμητον Ἄργον, καὶ παράφρονας καὶ οἰστροδινήτους ἐμπνεύσασα ὁρμὰς εἰς τὴν ἀτυχῆ νεάνιδα, ὅπως κατατακῇ περιπλανωμένη ἐπὶ τῆς ἀπείρου γῆς.

Οἱ χαρακτῆρες τοῦ Κράτους, τοῦ Ἡφαίστου, τοῦ χοροῦ, καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ συνέτεινον ὅπως καταστήσωσι πασίδηλον τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ ἥρωος ἀπέναντι τῆς βίας, καὶ τὴν ἀπέναντι τῶν συμφορῶν ἐγκαρτέρησιν αὐτοῦ ἀσχέτως. Ὁ δὲ τῆς Ἰναχίδος νεάνιδος χαρακτὴρ παρεμβάλλεται ὡς μετρικὴ μονὰς πρὸς καταμέτρησιν τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ μεγαλοψυχίας τοῦ Προμηθέως. Ἡ Ἰὼ ἐλευθέρα στενάζει· ὁ Προμηθεὺς δέσμιος παρηγορεῖ τὴν ἐλευθέραν οὖσαν νὰ πλανᾶται· αὕτη ἀκουσίως πάσχουσα· ἐκεῖνος ἑκουσίως ταλαιπωρούμενος· αὕτη, ὡς μὴ προφητεύουσα τὸ μέλλον, δύναται νὰ διατρέφῃ ἐλπίδας, ἔστω καὶ ματαίας, περὶ μελλούσης ἀπολυτρώσεως, καὶ ἐν τούτοις, ἀπελπίζεται· ὁ Προμηθεὺς προφήτης τοῦ μέλλοντος, διαβλέπων αἰῶνας μυριετεῖς πόνων καὶ συμφορῶν, αἰσθάνεται τόλμην οὐ μόνον νὰ περιφρονήσῃ τὴν συμφοράν του, ἀλλὰ καὶ ν' ἀπειλήσῃ, ἐνῷ μία λέξις του δύναται νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῆς φοβερᾶς καταδίκης του.

Καὶ ὁποία συγκυρία! Ἢ μᾶλλον ὁποῖος τεχνικὸς δεσμὸς τῆς τετραλογίας τοῦ Προμηθέως. Ἐν τῷ μέλλοντι ὁ μὲν σωτὴρ τῆς Ἰοῦς ἔσται ὁ Ἡρακλῆς, ὁ δὲ σωτὴρ τοῦ Προμηθέως, κατὰ τὰς ἐκ-

φράσεις αὐτοῦ τούτου, εἷς τῶν ἀπογόνων αὐτῆς. Οὕτω δὲ ἡ παρεμβολὴ τοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἰοῦς, κατέστη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ οὐ μόνον ἀνεκτὴ πρὸς ἐξύψωσιν τοῦ κυρίου προσώπου τοῦ δράματος, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία, ὡς μέλλουσα νὰ συνδέσῃ τὸ δρᾶμα τοῦ « Προμηθέως Δεσμώτου » μετὰ τοῦ δράματος τοῦ « Προμηθέως Λυομένου, » ἔνθα εἷς τῶν κυρίων χαρακτήρων εἶναι, κατά τινας τῶν δεινῶν φιλολόγων τῆς Γερμανίας, ὁ Ἡρακλῆς.

Δεδικαιολογημένη δὲ εἶναι ἤτε αἰφνήδιος ἐμφάνησις καὶ ἡ παράδοξος καὶ ταχεῖα ἀποχώρησις τῆς Ἰοῦς. Οἰστρόπληκτος οὖσα καὶ πολυπλάνητος, οὐδεμίαν ἀπιθανότητα ἐμπνέει κατὰ τὴν αἰφνήδιον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Καυκάσου ἐμφάνισιν, καὶ ἀναχωροῦσα ἐν καταστάσει φρενητιώδει οὐδόλως ταράσσει τὴν τεχνικὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν φυσικὴν τάξιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναδεικνύει τὸ δρᾶμα ἐπὶ φυσικότητι καὶ δραματουργικῇ ἀκριβείᾳ.

Σπινθῆρες ἀέννοι καταπυρπολοῦσι μαγικῶς τὴν σκηνήν, ἐφ᾽ ἧς παρίσταται τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ καταπληκτικὸν δρᾶμα τῆς Αἰσχυλείου ὑπερφυΐας. Ὁ δὲ θαυμασμὸς τοῦ ἀναγνώστου ἢ τοῦ θεατοῦ, παραβάλλοντος τὸ ὅλον δραματικὸν ἀριστούργημα πρὸς τὸν λιπρὸν καὶ ξηρὸν σκελετὸν, ὃν ἐνέδυσε μὲ μῦς καὶ σάρκας ὁ ποιητὴς, ἐπιθεῖς συνάμα τὴν χάριν τῆς κινήσεως καὶ τὰ χρώματα τῆς ζωῆς, καθίσταται ἄῤῥητος.

Οὕτω λοιπὸν ὁ χαρακτὴρ τοῦ Προμηθέως, διελθὼν διὰ τῆς καθαρτηρίου καμίνου τῶν δοκιμασιῶν, καὶ εἰς ἐπαφὴν ἐλθὼν μετὰ πέντε διαφόρων καὶ ἀλλεπαλλήλων χαρακτήρων, ἀνεδείχθη ἠθικῶς ἀνώτερος. Ὑπολείπεται δὲ ἤδη ὁ ἐμπρακτος θρίαμβος, καὶ ἡ διὰ τῆς καταστροφῆς ἀποθέωσις. Τελευταία δοκιμασία! Ἐνταῦθα ὁ μὲν θαυμασμὸς θέλει μετατραπῇ εἰς κατάπληξιν. Ἐνταῦθα πᾶσα λέξις θέλει εἶσθαι ἅρμα, παρασύρον ψυχὰς πρὸς τὰ ὕψη. Ἐνταῦθα θέλει λαλήσει ὁ ἥρως πρὸς τοὺς κεραυνοὺς, ὅπως θέλει λαλήσῃ καὶ πρὸς τὸν ὑπηρέτην τῶν θεῶν ἄγγελον, ὅστις ἔρχεται ν᾽ ἀγγείλῃ τῷ Προμηθεῖ, ὅτι ἡ ὥρα τῶν ἐσχάτων δοκιμασιῶν ἤγγικε. Τετέλεσται! Ἰδοὺ τί ὁ Ἑρμῆς ἐξαγγέλλει.

—

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΕΡΜΟΥ.

—

« Πρὸς σὲ τὸν σοφιστὴν καὶ τὸν ὑπὲρ τὸ δέον πικρὸν ὑβριστὴν, τὸν ἁμαρτήσαντα πρὸς βλάβην τῶν θεῶν, ἀπευθύνομαι», λέγει ὁ υἱὸς τῆς Μαίας πρὸς τὸν Προμηθέα, ἅμα τῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐμφανήσει του. — Ἡ γλῶσσα τοῦ Ἑρμοῦ δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὴ σχολίων. — Ὁρμαθὸς ἀπειλῶν, ὕβρεων καὶ σκωμμάτων, χαρακτηρίζει τὴν προσλαλιὰν τοῦ πτερόποδος θεοῦ. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ μεσιτεύσεως, ἢ εἰρηνεύσεως, ἢ πιθανότητος. Ἡ ἔκφρασις τοῦ Ἑρμοῦ εἶναι ὁριστικὴ καὶ ἀπαιτητικὴ, σύντομος, οὐδόλως πλαγιοδρομικὴ καὶ εὐκρινής. Ὁ Προμηθεὺς ἠπείλησε τὸν Δία, εἰπὼν, ὅτι ἐλεύσετ᾽ ἦμαρ, καθ᾽ ὃ οὗτος ἐκπεσεῖται τῆς ἀρχῆς. Δύω τινὰ λοιπὸν ὡρισμένως καθυποβάλλονται τῷ Προμηθεῖ. Ἢ νὰ ὁμολογήσῃ τὸ μυστήριον, ἢ νὰ ὑποδεχθῇ τὸ μαρτύριον. Ὁ Προμηθεὺς ἀνενδοιάστως ἀσπάζεται τὸ δεύτερον, ἀνθυβρίζων τὸν Ἑρμῆν, καὶ ὁλόκληρον τὸ Πάνθεον ἐν οὐδενὸς μοίρᾳ τιθέμενος. Ἐπικαλεῖται τὴν αἰθαλοῦσαν φλόγα τοῦ κεραυνοῦ καὶ τὴν κατάπτωσιν τοῦ παντὸς, ἐν τῷ ἀλλοκότῳ ἐκείνῳ ἐνθουσιασμῷ, ὃν ἐντὸς αὐτοῦ συνδαυλίζει ἡ εἰς τὸ πεπραγμένον δίκαιον ἐπανάπαυσις τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ εἰς τὸ ἄφθαρτον καὶ ἀκατάβλητον τῆς ἀθανασίας αὐτοῦ πεποίθησις.

Ἐνταῦθα ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν ἵσταται τεθαμβημένος καὶ τολμᾷ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν μετὰ τοῦ ἥρωος διάλογον αὐτοῦ μόνον, ἀφοῦ πρότερον ἀτενίζων πρὸς τὰ ὕψη βεβαιοῦται, ὅτι ἡ ὀργὴ τοῦ Διὸς ἐξακολουθεῖ καὶ οἱ κεραυνοὶ βρέμουσι συνταρασσόμενοι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κρονίονος. — Ἀλλὰ ματαία πᾶσα ἀπειλὴ, ματαία πᾶσα εἰρωνικὴ ἔκφρασις τοῦ Ἑρμοῦ. — Ὁ ὑπηρέτης τῶν θεῶν ἀποπέμπεται ὑπὸ τοῦ Προμηθέως, φιλοδωρούμενος διὰ τῆς ἑξῆς φράσεως, ἀρυσθείσης ἐκ τοῦ λεξικοῦ τῆς πικροχόλου σκωπτικότητος. «Πρὸς σὲ δὲ ν᾽ ἀπευθυνθῶ δὲν καταδέχομαι, διότι εἶσαι ὑπηρέτης!» Ἡ μετὰ πάθους ἔκφρασις, καὶ ἡ ζωηρότης τοῦ διαλόγου χαρακτηρίζει τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος τῆς ὅλης πράξεως, ὁ δὲ Ἑρμῆς, καθ᾽ ἣν στιγμὴν αἰσθάνεται, ὅτι μᾶλλον γελοῖος καθίσταται ἢ φοβερὸς, παροτρύνει τὸν χορὸν τῶν νυμφῶν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ μέρος τῆς σκηνῆς, ὅπως μὴ ἀπομωρανθῇ ἐκ τῆς ὄψεως καὶ τῆς καταπληκτικότητος τοῦ φοβεροῦ θεάματος, καὶ τῆς ἐπικινδύνου καταπτώσεως ἐπὶ μιᾶς φιλελευθέρου κεφαλῆς, τῆς ὅλης ὑλικῆς βίας. Μόλις δὲ τοῦ Ἑρμοῦ ἀποχωροῦντος καὶ τοῦ χοροῦ ἐπερχομένου, σκότος καλύπτει τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ στιγμιαία σιγὴ ἐπικρατεῖ, καθ᾽ ἣν πᾶς τις δύναται νὰ φαντασθῇ ὁποία ἀγωνία καταλαμβάνει τὰ ἀκροατήρια, καὶ ὁποία ἠθικὴ μεγαλοπρέπεια καὶ ἀταραξία ζωγραφεῖται ἐπὶ τοῦ ἀκτινοβόλου μετώπου τοῦ Προμηθέως.

Μετ᾽ ὀλίγον, τὸ πᾶν καταῤῥέει, πυρακτοῦται, ἀνατρέπεται, κοχλάζει, σπινθηροβολεῖ, μυκᾶται, ἄνεμοι πατάσσουσιν ἀλλήλους, κεραύνιαι φλόγες ἀντιπλήσσονται, βυθοὶ θαλάσσης ταράσσονται, κόνις μίγνυται μετὰ τῶν σκοτεινῶν νεφάλων, καὶ μία φωνὴ διαμαρτυρήσεως συμπληροῖ τὸ φρικῶδες σύνολον, ὑποδεικνύουσα τοῖς θνητοῖς τὸ σθένος τῆς ἰδέας καὶ τὸ ἀθάνατον καὶ ἄφθαρτον τῆς πεποιθήσεως, τοῦ ἥρωος. Ἡ ἄτρομος αὕτη διαμαρτύρησις εἶναι ὁ ὕμνος τῆς ἀποθεώσεως τοῦ ἥρωος.

Ἐπίτρεψον λοιπὸν, ἀναγνῶστα, πρὸς στιγμὴν νὰ θαυμάσωμεν σιωπηλοὶ τὸ μεγαλεῖον καὶ ἄναυδοι νὰ συναντιληφθῶμεν τῆς τελευταίας ταύτης τοῦ δράματος σκηνῆς, καὶ τοῦ τελευταίου τούτου συμπλέγματος τοῦ δράματος, ἔνθα καὶ θάλασσαι καὶ ἄνεμοι καὶ ὄρη, καὶ φλεγέθοντες κεραυνοὶ, μάτην προσπαθοῦσι νὰ δαμάσωσι τὴν ἀθανασίαν, καὶ νὰ πτοήσωσι τὸ ζώπυρον τῆς ἐλευθερίας πνεῦμα, ὅπερ ἀνέστησε τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲ ταρτάρου πύλαι δύνανται νὰ κατισχύσωσι. . . .

—

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΕΝ ΣΥΝΑΦΕΙΑ.

Ἤδη, ὁπότε ἕκαστος τῶν χαρακτήρων τοῦ δράματος ἰδιαιτέρως ἀνεπτύχθη, ἡ πρὸς τὸν κύριον χαρακτῆρα σύγκρισις αὐτῶν ἐν συναφείᾳ πείθει ἡμᾶς, ὅτι δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτοὺς ὡς ταμέντας ἀδάμαντας ὅπως τεθῶσιν ἐπὶ ὡραίου περιδεραίου, οὗ τινος τὸ μέσον κοσμεῖ φαεσφόρος καὶ μαρμαίρων ἀδάμας, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου αἱ λάμψεις αὐτῶν ὠχριῶσι, καθ᾽ ἑαυτὰς οὖσαι γλυκύφωτοι. Ἀλληλοδιαδόχως αἱ λάμψεις τοῦ Κράτους, τοῦ Ἡφαίστου, τῶν νυμφῶν τοῦ χοροῦ, τοῦ Ὠκεανοῦ, τῆς Ἰοῦς καὶ τοῦ Ἑρμοῦ ἐξαφανίζονται ἐνώπιον τῆς μαγικῆς αἴγλης, ἣν χέει περὶξ ὁ πολυδαίδαλος καὶ εὐμηχάνως πλασθεὶς χαρακτὴρ τοῦ Προμηθέως. Καθ᾽ ἃ δὲ λέγει ὁ ἀθάνατος ποιητὴς τῆς Ἀλβιόνος Βύρων, ἐνώπιον τοῦ ἡρωϊσμοῦ τοῦ Προμηθέως, αἱ χεῖρες τοῦ Διὸς κρατοῦσαι τὸν κεραυνὸν τρέμουσι. Τοσοῦτον ὁ πατὴρ τῶν θεῶν καὶ ἀνδρῶν φοβεῖται τὴν ἀθανασίαν τῆς ἰδέας, ἧς πρῶτος ἀγωνοθέτης καὶ μάρτυς ὁ Προμηθεύς.

Τὸ ὅλον δὲ ἐν γένει τοῦ δράματος καλῶς καὶ ἀξιολόγως ἔχει. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ οἴκτου στοιχειόνει τὴν ψυχὴν τοῦ δράματος τούτου, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ συναφὴ τῶν διαφόρων χαρακτήρων εἶναι ἰσχυρὰ, λογικὴ, συνεπὴς καὶ καλῶς συνηρμολογημένη. Οἱ δὲ τὸ ὅλον συναποτελοῦντες κρίκοι, ἐφ᾽ ὧν βασίζονται οἱ ἀδάμαντες τοῦ ὅλου περιδεραίου, ἤτοι αἱ βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασισθεὶς ὁ ποιητὴς ἐστίλπνωσε καὶ ἐκόσμησε ἐξωτερικῶς τὴν ἐσωτερικὴν συνοχὴν τῶν διαφόρων χαρακτήρων, εἰσὶν ὑγιεῖς.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

—

ΠΑΠΩΣΥΝΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ζου.

Ἄγνωστον εἰσέτι ὑπῆρχε τίς ὁ ἐν Ῥώμῃ βασιλεύσων καὶ τίς ἡ μέλλουσα τῆς Ἰταλίας τύχη· οἱ μὲν Γερμανοὶ αὐτοκράτορες ἐνόμιζον μὲν αὐτοδικαίως ἑαυτοὺς δεσπότας πάσης τῆς δύσεως, ἀλλὰ μόλις ἦσαν ἡγεμόνες ἐν Γερμανίᾳ, ἔνθα ἡ μεγάλη φεοδαλικὴ κυβέρνησις βαθέως ἤρχισε νὰ ἐνριζῶται· οἱ δὲ Νορμανδοὶ ἡγεμόνες, κατακτηταὶ τῆς Πουλλίας καὶ Καλαβρίας, ἀπήρτιζον ἀρτιγενῆ δύναμιν· τὸ παράδειγμα τῶν Ἑνετῶν ἐνέπνεεν εἰς τὰς μεγάλας Ἰταλικὰς πόλεις τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας· τέλος, οἱ πάπαι δὲν ἦσαν μὲν εἰσέτι ἡγεμόνες, ἀλλ᾽ ἐπεθύμουν νὰ γίνωσι.

Τὸ τῶν αὐτοκρατόρων δικαίωμα τοῦ ὀνομάζειν τοὺς πάπας ἤρχισε μὲν νὰ ἐνισχύηται, ἀλλ᾽ ἀφ᾽ ἑτέρου κατάλληλος μόνον εὐκαιρία ἐθηρεύετο ὅπως καταστραφῇ, εὐκαιρία, ἥτις παρουσιάσθη μετ᾽ ὀλίγον ἐπὶ τῆς ἀνηλικότητος Ἑῤῥίκου τοῦ Δου, ὀνομασθέντος διαδόχου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἑῤῥίκου Γου, ἔτι ζῶντος.

Ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων Ἑῤῥίκου τοῦ Γου ἡ αὐτοκρατορικὴ ἰσχὺς ἐξέπιπτεν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ κόμησσα, ἡ δούκισσα τῆς Τοσκάνης, συνετέλεσεν, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὅπως παροξύνῃ κατ᾽ αὐτοῦ τὴν Ἰταλίαν· κατεῖχε δ᾽ αὕτη τὴν Μαρκιωνίαν τῆς Μαντούας, τὴν Τοσκάναν καὶ μέρος τῆς Λομβαρδίας, καὶ ἦν μήτηρ τῆς ἀληθοῦς ἐκείνης τῶν παπῶν εὐεργέτιδος, τῆς κομήσσης Ματθίλδης δ᾽ Ἔστ. Μεταθᾶσα ἀφρόνως εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Γερμανίας, ἐπὶ πολὺν διετέλεσε χρόνον αἰχμάλωτος· ἀλλ᾽ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἐκληρονόμησε τήν τε φιλοδοξίαν καὶ τὸ μῖσος αὐτῆς κατὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου.

Κατὰ δὲ τὴν ἀνηλικότητα Ἑῤῥίκου τοῦ Δου, αἱ ῥαδιουργίαι, τὰ χρήματα, οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι πολλοὺς προεχειρίσαντο πάπας· τέλος δ᾽ ἐξελέγη τῷ 1054 Ἀλέξανδρος ὁ 2ος ἄνευ ἐπερωτήσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς. Μάτην αὕτη νέον διώρισε πάπαν· τὸ κόμμα αὐτῆς δὲν ἦν τὸ ἰσχυρότερον ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Βος ἀπεδίωξε τὸν ἀνταπαιτητήν του ἐκ Ῥώμης.

Ἑῤῥίκος ὁ Δος, γενόμενος ἐνῆλιξ, εἶδεν ὅτι ἦν αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, ἀλλὰ σχεδὸν ἄνευ ἰσχύος. Μέρος τῶν κοσμικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν τῆς πατρίδος του πριγκίπων συνώμοσαν κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἀδύνατον ἦν ὅπως δεσπόζῃ τῆς Ἰταλίας ἄνευ στρατοῦ, ὅστις δυστυχῶς τῷ ἔλειπεν· ἡ μὲν δύναμίς του ἦν ἐλαχίστη, ὡς βλέπομεν, ἀλλ᾽ ἡ γενναιότης του ἦν πολλῷ τῆς τύχης του ἀνωτέρα.

Συγγραφεῖς τινες ἀναφέρουσιν ὅτι, κατηγορηθεὶς ἐν τῇ διαίτῃ τῆς Βυρτζβούργης (1073) ὡς θελήσας νὰ δολοφονήσῃ τοὺς δούκας Σουηβίας καὶ Καρινθίας, προὔτεινεν ὅπως μονομαχήσῃ κατὰ τοῦ κατηγόρου, ὄντος ἁπλοῦ εὐπατρίδου· ὡρίσθη ἡ διὰ τὴν μάχην ἡμέρα, καὶ ὁ κατήγορος μὴ παρουσιασθεὶς ἐφάνη δικαιολογῶν τὸν αὐτοκράτορα.

Ἅμα ἡ ἀρχὴ ἡγεμόνος τινὸς διαφιλονεικεῖται, τὰ ἤθη του διαβάλλονται. Κατεμέμφοντο τοῦ αὐτοκράτορος δημοσίᾳ ὡς ἔχοντος παλλακίδας, ἐν ᾧ καὶ οἱ ἐλάχιστοι κληρικοὶ διέτρεφον τοιαύτας ἀτιμωρητεί· ἤθελε νὰ χωρισθῇ τῆς γυναικός του, θυγατρὸς μαρκίωνός τινος τῆς Φερράρας,

μεθ ἧς, ὡς ἔλεγεν οὐδέποτε συνεπλήρωσε τὸν γάμον του. Πρὸς δὲ τούτοις παραφοραί τινες τῆς νεότητός του παρώξυνον ἔτι μᾶλλον τὰ πνεύματα, καὶ ἡ διαγωγή του ἐξησθένιζε τὴν δύναμίν του.

Ὑπῆρχε τότε ἐν Ῥώμῃ μοναχός τις τοῦ Κλουνὶ, γενόμενος καρδινάλιος, ἀνὴρ πνεύματος ἀνησύχου, ζωηροῦ, ἐπιχειρηματικοῦ, γιγνώσκων νὰ προσράπτῃ τὴν ἀλωπεκῆν εἰς τὸν ἔνθερμον αὐτοῦ ζῆλον διὰ τὰς ἀξιώσεις τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ τολμητίας οὗτος, ὅστις ἐγένετο ἀκολούθως ὁ περιβόητος ἐκεῖνος Γρηγόριος Ζος, ἐκαλεῖτο Χιλδεβράνδος, ἐγεννήθη ἐν Σοάνῃ τῆς Τοσκάνης ὑπὸ ἀγνώστων γονέων, ἀνετράφη ἐν Ῥώμῃ, προσχειρίσθη μοναχὸς τοῦ Κλουνὶ ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ Ὀδιλλὼν, ἀπεστάλη ἀκολούθως εἰς Ῥώμην διὰ συμφέροντα τοῦ τάγματός του, ὑπηρέτησε μετὰ ταῦτα τοὺς πάπας εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτούσας ἐπιτηδειότητα καὶ σταθερότητα ὑποθέσεις, καὶ ἐγένετο ἤδη περίφημος ἐν Ἰταλίᾳ δὶ ἀτρόμητον ζῆλον. Ἡ δημοσία φωνὴ τὸν ὑπεδείκνυεν ὡς διάδοχον τοῦ Ἀλεξάνδρου Βου, οὗ ἐδέσποζεν ἔτι ζῶντος. Πᾶσαι αἱ ὑπὸ τοσούτων συγγραφέων γενόμεναι αὐτοῦ εἰκόνες, εἴτε κολακευτικαὶ, εἴτε μυσαραὶ, εὑρίσκονται ἐν τῇ εἰκόνι Νεαπολίτου τινὸς ζωγράφου, ζωγραφήσαντος τὸν Γρηγόριον, τῇ μὲν μιᾷ χειρὶ τὴν ποιμενικὴν κρατοῦντα ῥάβδον, τῇ δ᾽ ἑτέρᾳ μάστιγα, καταπατοῦντα τὰ σκῆπτρα, καὶ ἔχοντα παρ᾽ ἑαυτῷ τὰ ἀμφίβληστρα καὶ τοὺς ἰχθῦς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.

Ὁ Γρηγόριος ὑπεχρέωσε τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον ὅπως πράξῃ ἀνήκουστόν τι πραξικόπημα, διατάττων τὸν Ἑρρῖκον Δον ὅπως παρουσιασθῇ ἐν Ῥώμῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς Ἁγίας Ἕδρας. Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ πρῶτον παράδειγμα τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, καὶ ἀποτολμᾶται κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ᾽ ἣν ἡ Ῥώμη εἶχεν ἐντελῶς ἐθισθῆ ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Γου ἵνα παραδέχηται τοὺς ἐπισκόπους αὐτῆς ἐπὶ τῇ ἁπλῇ διαταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος· ἀλλὰ καὶ ὁ Γρηγόριος αὐτῆς τῆς δουλείας τὸν ζυγὸν ἐπεθύμει ν᾽ ἀποτινάξῃ, καὶ ὅπως ἐμποδίσῃ τοὺς αὐτοκράτορας ἀπὸ τοῦ νὰ δίδωσι διαταγὰς ἐν Ῥώμῃ, προσεπάθησεν ἵνα ὁ πάπας δίδῃ εἰς τοὺς αὐτοκράτορας. Ἡ παρατολμία αὕτη δὲν ἔσχε συνεπείας· φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Βος ἦν ἀκροβολιστὴς, ὃν ὁ Χιλδεβράνδος ἀπέλυε κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὴν μάχην.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠκολούθησε μετ᾽ ὀλίγον τὴν πρώτην τῆς ἐχθροπραξίας πρᾶξιν, ὁ δὲ Χιλδεβράνδος κατώρθωσε νὰ ἐκλεχθῇ καὶ νὰ ἐνθρονισθῇ ὑπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, χωρὶς νὰ περιμείνῃ τὴν ἄδειαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἧς ἔτυχε μετ᾽ ὀλίγον, ὑποσχόμενος ὅτι θὰ ἦναι πιστός.

Ὁ Ἑρρῖκος Δος, ἀποδεχθεὶς τὰς δικαιολογίας του, ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην τὸν ἐν Ἰταλίᾳ καγκελλάριον αὐτοῦ ὅπως ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πάπα, καὶ παραινούμενος ὑπὸ τῶν αὐλικῶν του ἵνα φοβῆται τὸν Γρηγόριον, εἶπε διαῤῥήδην, ὅτι ἀδύνατον ὁ πάπας ἐκεῖνος νὰ φανῇ ἀγνώμων πρὸς τὸν εὐεργέτην του. Ἀλλὰ μόλις ὁ Γρηγόριος καταλαμβάνει τὸν Παπικὸν θρόνον, καὶ κηρύττει ἀφωρισμένους πάντας, ὅσοι λαμβάνουσιν ἐκκλησιαστικὰ προσοδεύματα παρὰ λαϊκῶν, καὶ πάντα λαϊκὸν ἀπονέμοντα ταῦτα, σκοπῶν διὰ τούτου ὅπως ἀφαιρέσῃ ἀπὸ πάντων τῶν κοσμικῶν, χορηγῶν τὸ δικαίωμα τῆς ἀμφιέσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν· οὕτως ἡ Ἐκκλησία περιέρχεται εἰς χεῖρας μεθ᾽ ὅλων τῶν βασιλέων. Τὸ βίαιον τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἐκρήγνυται ταυτοχρόνως κατὰ Φιλίππου Α΄., βασιλέως τῆς Γαλλίας, προκειμένου περί τινων ἐμπόρων Ἰταλῶν, οὓς οἱ Γάλλοι ἠργυροπόλησαν. Ὁ πάπας γράφει ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Γαλλίας. «Ὁ βασιλεὺς ὑμῶν, λέγει, τυραννικώτερος ἢ βασιλικώτερός ἐστι, διέρχεται τὸν βίον ἐν ἀνομίαις καὶ ἐγκλήμασι,» καὶ μετὰ τοὺς ἐξυβριστικοὺς τούτους λόγους ἕπεται ἡ συνήθης ἀπειλὴ τοῦ ἀφορισμοῦ.

Ὀλίγῳ ὕστερον, ἐν ᾧ ὁ αὐτοκράτωρ Ἑρρῖκος ἀσχολεῖται εἰς ἐμφύλιόν τινα κατὰ τῶν Σαξώνων πόλεμον, ὁ πάπας τῷ ἀποστέλλει δύο *λεγάτους*, ὅπως διατάξωσιν αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ ἀπολογηθησόμενος κατὰ τῶν κατ᾽ αὐτοῦ κατηγοριῶν, ὡς δόντος τὴν ἀμφίεσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων, καὶ ἀφορίσωσιν αὐτὸν ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως. Οἱ δύο κομισταὶ διαταγῆς τοσούτῳ παραδόξου εὑρίσκουσι τὸν αὐτοκράτορα νικητὴν τῶν Σαξώνων, πλήρη δόξης, καὶ ἰσχυρότερον παρά ποτε δύναταί τις νὰ φαντασθῇ μετὰ ποίας ὑψηλοφροσύνης αὐτοκράτωρ εἰκοσιπενταετὴς, νικητὴς, δοξομανὴς, ὑπεδέχθη τοιαύτην πρεσβείαν· δὲν ἐτιμώρησε μὲν αὐτὴν παραδειγματικῶς, διότι ἡ γνώμη τῆς ἐποχῆς δὲν τῷ συνεχώρει τοῦτο, ἀλλ᾽ ἀντέταξε περιφρόνησιν εἰς τὴν θρασύτητα, καὶ παρέδωκε τοὺς παρατόλμους λεγάτους εἰς τὰς ὕβρεις τῶν ὑπηρετῶν τῆς αὐλῆς του (1076).

Σχεδὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ πάπας ἀφώρισε καὶ τοὺς Νορμανδοὺς πρίγκιπας τῆς Πουλλίας καὶ Καλαβρίας. Τοσοῦτοι ἀφορισμὶ φαίνονται σήμερον ὡς τὸ μὴ περαιτέρω τῆς ἀφροσύνης· ἀλλὰ σκεφθῶμεν ὅτι ὁ Γρηγόριος ἀπειλῶν τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας ἀπηύθυνε τὸ χρυσόβουλλόν του εἰς τὸν δοῦκα τῆς Ἀκυϊτανίας, ὑποτελῆ μὲν τῷ βασιλεῖ, ἀλλ᾽ ἴσα αὐτῷ ἰσχυρὸν, ὅτι ἐκρηγνύμενος κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ μέρος τῆς Ἰταλίας, τὴν κόμησσαν Ματθίλδην, τὴν Ῥώμην καὶ τὸ ἥμισυ τῆς Γερμανίας, ὅτι τέλος οἱ Νορμανδοὶ ἦσαν κεκηρυγμένοι αὐτοῦ ἐχθροὶ, καὶ τότε ὁ Γρηγόριος θέλει φανῇ ἡμῖν μᾶλλον βίαιος καὶ θρασὺς, ἢ ἄφρων. Ἠσθάνετο ὅτι, ἀνυψῶν τὸ ἀξίωμά του ὑπεράνω τοῦ αὐτοκράτορος καὶ πάντων τῶν βασιλέων, ἤθελε βοηθηθῆ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, κολοκευομένων ἐπὶ τῷ εἶναι μέλη ἀρχηγοῦ, ταπεινοῦντος τὴν κοσμικὴν ἀρχήν. Συνέλαβε λοιπὸν τὸν σκοπὸν οὐ μόνον ν᾽ ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῶν αὐτοκρατόρων, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπαγάγῃ τὴν Ῥώμην, αὐτοκράτορας καὶ βασιλεῖς ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ παπισμοῦ. Πιθανὸν τοῦτο νὰ τῷ ἐκόστιζε τὴν ζωὴν, καὶ δικαίως ἠδύνατο νὰ περιμένῃ τὸν θάνατόν του· ἀλλὰ καὶ ὁ κίνδυνος πολλάκις εἶναι πρόξενος τῆς δόξης.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

(Συνέχεια ἀριθμ. ΙΕ.)

Νῦν δὲ ἐνθυμεῖσαι ποῖον ἀγαθὸν εἴπομεν ὅτι μετὰ τὴν εὐσέβειαν ἀποκτᾶται;

Μ. Νομίζω ἡ ἁγιότης.

Δ. Καλῶς μνημονεύεις. Ἀλλὰ γινώσκεις τί πρέπει νὰ πράξῃς πρὸς ἀπόκτησιν καὶ τούτου;

Μ. Μανθάνω, ἐὰν εἴπῃς.

Δ. Μάνθανε λοιπὸν ὅτι, καθὼς ἡ θεωρία τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ἔχει φύσιν νὰ ἐμφυτεύῃ εἰς τὴν ψυχὴν τὸ αἴσθημα τοῦ φόβου καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς εὐσεβείας, παρομοίως καὶ ἡ θεωρία τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ ἔχει φύσιν νὰ διεγείρῃ εἰς τὴν ψυχὴν τὸ εὐγενὲς αἴσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ἁγιότητος. Πρόσεχε λοιπὸν ἵνα λάβῃς ἰδέαν τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀπόκτησιν καὶ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ἁγιότητος.

Μ. Ἀλλὰ προσέχω.

Δ. Ἵνα τὸν νοῦν καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ νοήσῃς, νόησον πρῶτον τὴν σὴν ἀμαθίαν καὶ ἄνοιαν. Ἐὰν σὲ ἐρωτήσω, πόσας τρίχας ἔχει ἡ κεφαλή σου, ἀγνοεῖς νὰ ἀποκριθῇς εἰς τὸ ἐρώτημα. Ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς γινώσκει τὸν ἀριθμὸν τῶν τριχῶν οὐχὶ μόνον τῆς κεφαλῆς σου, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν τριχῶν ὅλων τῶν τριχωτῶν ζώων. Ὁ Θεὸς γινώσκει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κόκκων τῆς ἄμμου τῆς θαλάσσης, ὁ Θεὸς γινώσκει τὰ διανοήματα καὶ ἐνθυμήματα τῶν καρδιῶν πάντων τῶν ἀνθρώπων, καθὼς καὶ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους καθ᾽ ἑκάστην λαλεῖ ἕκαστος. Ὁ Θεὸς γινώσκει τὰ παρόντα, τὰ παρελθόντα καὶ τὰ μέλλοντα, καὶ οὐδὲν παρὰ τῷ Θεῷ ἄγνωστον, ἀλλὰ πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. Ἔπειτα ὁ Θεὸς γινώσκει κατὰ βάθος τὴν φύσιν ἑκάστου πράγματος, καὶ κατὰ τί ἕκαστον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, καὶ τίνος πράγματος καὶ αὐτὸ ἔχει ἄμεσον χρείαν καὶ ἀνάγκην. Ἡ σοφία λοιπὸν τοῦ Θεοῦ διέταξεν ἕκαστον κτῖσμα εἰς τὸν πρεσήκοντα τόπον, καὶ ἐπέτρεψεν ἕκαστον γινόμενον νὰ γίνηται εἰς τὸν προσήκοντα χρόνον, ὥστε ἐκ ταύτης τῆς σοφῆς διατάξεως καὶ συναρμογῆς ἀμοιβαίως ἕκαστον καὶ νὰ ὠφελῇ καὶ νὰ ὠφελῆται, καὶ νὰ διατηρῆται καὶ νὰ διατηρῇ. Καὶ πάντα τὰ ἀπειροπληθῆ κτίσματα ἕνεκα τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἀποτελοῦσιν ἕνα κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον διαλάμπει ἡ καλλονὴ, ἡ ἁρμονία καὶ ἡ τάξις. Ἀλλ᾽ ὅταν, τέκνον, παρὰ τοῦ Θεοῦ λάβῃς τὸ ἀγαθὸν τῆς σοφίας καὶ τῆς συνέσεως, τότε θὰ ἔχεις τὴν ἱκανότητα τοῦ νοεῖν ἐναργῶς ἐκ τῆς διατάξεως καὶ οἰκονομίας τοῦ κόσμου τὴν ἀξιέραστον τοῦ Θεοῦ σοφίαν, τὴν ὁποίαν ὁ μὲν προφήτης Δαυὶδ ἐθαύμασε λέγων, «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας·» ὁ δὲ βασιλεὺς Σολομὼν ἐκ νεότητος ἠγάπησεν αὐτὴν ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ὅτε αὐτῷ ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς ἵνα αἰτήσῃ παρ᾽ αὐτοῦ αἴτημα, σοφίαν ἐζήτησε καὶ σύνεσιν, ἀντὶ πλούτου χρημάτων καὶ μακροβιότητος καὶ δόξης καὶ ἐξουσίας μεγάλης. Νόει δὲ τέκνον τὴν σοφίαν ὁμοίαν πρὸς τὸ φῶς· καὶ καθὼς χωρὶς φωτὸς οὐδὲν πρᾶγμα φαίνεται καλὸν καὶ ὡραῖον, οὕτω καὶ χωρὶς σοφίας οὐδὲν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἠδύνατο γενόμενον νὰ φανῇ ἐν τῷ κόσμῳ.

Μ. Ταῦτα ἐγὼ περὶ τῆς σοφίας ἀκούων αἰσθάνομαι κλίσιν τινὰ καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτὴν, διεγειρομένην ἐν τῇ ψυχῇ μου.

Δ. Καὶ δικαίως. Διότι ἂν ἀγαπᾷς τὰ μῆλα καὶ τὰ κρῖνα καὶ τὰ ῥόδα ὡς καλὰ καὶ ὡραῖα, πόσον πρέπει νὰ ἀγαπᾷς τὴν σοφίαν, ἥτις ἐποίησε πάντα τὰ καλὰ καὶ πάντα τὰ ὡραῖα; καὶ ἂν ἀγαπᾷς τὸ φῶς καὶ οὐ στέργεις τὸν χωρισμὸν καὶ τὴν στέρησιν αὐτοῦ, πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ ἀγαπᾷς τὴν σοφίαν, ἥτις εὑρίσκεται τοῦ φωτὸς πολλῷ τιμιωτέρα καὶ λαμπροτέρα; Οὕτω δὲ τὴν σοφίαν ἀγαπῶν, δύνασαι νὰ μὴν ἀγαπᾷς καὶ αὐτῆς τὸν Πατέρα;

Μ. Οὐχὶ βέβαια. Ἀλλὰ ποῖος οὗτος;

Δ. Καὶ πῶς! Ἐλησμόνησας περὶ τῆς σοφίας τίνος διαλεγόμεθα, καὶ τίνος τὴν σοφίαν ζητοῦμεν νὰ νοήσωμεν ὅσον δυνάμεθα;

Μ. Τοῦ Θεοῦ βέβαια. Ἀλλ᾽ εὐθὺς δέν μοι ἦλθεν εἰς νοῦν, ἀκούσας τὴν λέξιν πατέρα. Νῦν δὲ νοήσας λέγω· ἀξιαγάπητος καὶ ἀξιέραστος ὁ Θεὸς καθὼς καὶ ἡ σοφία αὐτοῦ.

Δ. Οὐχ ἧττον δὲ ἀξιαγάπητος καὶ ἀξιέραστος καὶ διὰ τὴν ἀγαθότητα, τὴν ὁποίαν ἐρχόμεθα ἤδη νὰ θεωρήσωμεν.

Ἀγαθὸν λέγεται τὸ τέλειον καὶ αὔταρκες· ἤγουν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν ἑαυτῷ ἔχει πάντα τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, καὶ οὐδενὸς πράγματος ἔχει χρείαν. Ἡ δὲ ἀγαθότης εἶναι μεταδοσις τοῦ ἀγαθοῦ καὶ θεραπεία τῶν ἀναγκῶν τῶν ἐνδεῶν κτισμάτων. Ὑμνοῦμεν λοιπὸν τὸν Θεὸν ὡς ἀγαθὸν, διότι οὐχὶ μόνον ἔχει πάσας τὰς τελειότητας, πάντα τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, καὶ ἔστιν αὐτάρκης, ἀλλὰ καὶ διότι μεταδίδει ταῦτα καὶ εἰς ἡμᾶς, καὶ διότι, ὡς εὔσπλαγχνος καὶ συμπαθὴς, χορηγεῖ πάντα τὰ

χρειώδη καὶ θεραπεύει τὰς ἀνάγκας πάσας πάντων τῶν ἐνδεῶν κτισμάτων. λ. χ. Ἐγὼ πεινῷ καὶ διψῷ, καθὼς καὶ πάντα τὰ ζῶα πάσχουσι τοῦτο. Ἀλλὰ πόσας τροφὰς ἐχορήγησε τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγαθότης διὰ τῶν καρπῶν τῶν δένδρων καὶ τῶν γεννημάτων τῆς γῆς; καὶ πόσας πηγὰς ὑδάτων ἐποίησεν ἐν αὐτῷ πρὸς θεραπείαν τῶν ἀρχικῶν τούτων ἀναγκῶν; Τὸ σῶμα ἡμῶν χρῄζει ἐνδυμάτων καὶ οἰκίας εἰς προφύλαξιν τοῦ ψύχους καὶ τῆς θερμότητος. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης προὐνόησε καὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης τὴν θεραπείαν διὰ τῆς οἰκοδομικῆς καὶ ὑφαντικῆς τέχνης, διὰ τῶν λίθων καὶ ξύλων, καὶ διὰ τῆς παραγωγῆς τοῦ βάμβακος καὶ τῶν ἐρίων. Ἔχομεν χρείαν ἀδιαλείπτου εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς ἀέρος· ὁ δὲ ἀὴρ, διακεχυμένος περὶ ἡμᾶς, οὐδέποτε ἡμᾶς ἐγκαταλείπει. Ὥστε ἡμεῖς ζῶμεν ἀκαταπαύστως εἰσπνέοντες αὐτὸν καὶ ἐκπνέοντες. Κινούμενοι καὶ περιπατοῦντες ἐν τῷ τόπῳ, ἔχομεν χρείαν νὰ μὴν ἐρχώμεθα εἰς σύγκρουσιν μετὰ τῶν ἄλλων σωμάτων. Ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ φωτὸς προὐνόησε καὶ τὴν θεραπείαν ταύτης τῆς χρείας. Ἔχομεν χρείαν νὰ συνεννοώμεθα καὶ νὰ βοηθώμεθα ἀμοιβαίως· Ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ, δοῦσα ἡμῖν ἀκοὴν καὶ φωνητικὰ ὄργανα καὶ γλῶσσαν, ἐθεράπευσε καὶ ταύτην τὴν χρείαν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ συγκατεσκεύασε περὶ ἡμᾶς κόσμον τοιοῦτον, ὅστις περιέχει πάντα, ὅσα χρῄζομεν, καὶ θεραπεύομεν ἐν αὐτῷ πάσας τὰς σωματικὰς ἡμῶν χρείας, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα ζῶα θεραπεύουσι τὰς ἑαυτῶν, καὶ δὲν ὑπάρχει ἔλλειψις οὐδενὸς πράγματος χρειώδους εἴτε εἰς ἡμᾶς, εἴτε εἰς τὰ ἄλλα ποιήματα.

Μ. Ὅσῳ ἀκούων ταῦτα, διανοοῦμαι τοῦ Θεοῦ τὴν πλουσίαν ἀγαθότητα, κρίνω ἐν ἐμαυτῷ, ὅτι τὸν Θεὸν πρέπει νὰ ἀγαπῶ περισσότερον καὶ τοῦ πατρός μου καὶ τῆς μητρός μου.

Δ. Ὀρθότατα ἔκρινας. Διότι παρὰ τοῦ πατρός σου καὶ τῆς μητρός σου δὲν ἔλαβες βέβαια τόσας εὐεργεσίας καὶ χάριτας, ὅσας ἔλαβες παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐκτὸς τούτου, καὶ ὁ πατήρ σου καὶ ἡ μήτηρ σου τοῦ Θεοῦ ἀγαθὰ λογίζονται, διότι αὐτός σοι ἐποίησε, καὶ αὐτός σοι διατρέφει αὐτούς. Ἀλλ' ὁ Θεὸς, τέκνον, ὡς αὐτόκαλον καὶ αὐτοάγαθον ὂν νοούμενος, φύσει ἕλκει εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀγάπην τῆς νοούσης αὐτὸν ψυχῆς. Καὶ ἡμεῖς τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν, οὐχὶ διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι εὐεργετούμεθα παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι φύσει εἶναι ἀξιαγάπητος διὰ τὰ ἀξιέραστα αὐτοῦ προσόντα τῆς σοφίας, τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς δυνάμεως. Αὕτη δὲ ἡ ἀγαθότης, περὶ ἧς λαλοῦμεν, οὐ φαίνεται τόσον εἰς τὴν προμήθειαν καὶ χορηγίαν τῶν σωματικῶν ἀγαθῶν, ὅσον εἰς τὴν προμήθειαν καὶ χορηγίαν τῶν ψυχικῶν. Ὅταν ποτὲ ἐξ ἑνὸς μέρους νοήσῃς πάσας τὰς ψυχικὰς ἀνάγκας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς θεραπείαν χορηγούμενα ἀγαθὰ, θὰ μείνῃς ἔκθαμβος ἐνώπιον τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, ἀναφωνῶν, ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεός! ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεός! Νῦν δὲ μνημόνευσον τὰ λόγια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ Θεὸς πρὶν ἢ δημιουργήσῃ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι δὲ ταῦτα: «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν.» Βλέπεις ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τούτων τῶν λόγων οὐδὲν ἄλλο ἐποίησεν ἢ ἐδήλωσε τὴν ἔξοχον ἑαυτοῦ ἀγαθότητα. Διότι λέγει ὅτι θέλει τὸν ἄνθρωπον ὅμοιον ἑαυτῷ, καὶ ἔχοντα τὰ ἀγαθὰ, ὅσα ἔχει καὶ αὐτός. Ὁ Θεὸς ἐδήλωσε διὰ τούτων τῶν λόγων ὅτι θέλει νὰ ᾖναι ὁ ἄνθρωπος καλὸς καὶ ἀγαθὸς, μακάριός τε καὶ αὐτάρκης, καθὼς εἶναι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Μ. Διὰ ποίαν αἰτίαν λοιπὸν δυστυχοῦσιν οἱ ἄνθρωποι;

Δ. Ἐνθυμήθητι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀνωτέρω εἴπομεν.

Μ. Τὸ ποῖον;

Δ. Ὅτι ὁ Θεὸς πρὸς ἀπόκτησιν ἑκάστου ἀγαθοῦ, ὥρισε καὶ τὸ προσῆκον εἰς ἕκαστον ἔργον. Καὶ οὐδὲν ἀγαθὸν ἀποκτῶμεν ἐὰν μὴ ποιήσωμεν τὸ πρὸς ἀπόκτησιν ὡρισμένον ἔργον. Ὅσοι λοιπὸν ἄνθρωποι δυστυχοῦσι, πάσχουσι τοῦτο, ἐπειδὴ οὐ θέλουσι νὰ πράξωσι τὰ πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ἀγαθῶν ὡρισμένα ἔργα· δὲν θέλουσι νὰ δουλεύσωσιν εἰς τὸν Θεὸν, δὲν λαμβάνουσι διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῦ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, ὥστε γίνονται κακοὶ καὶ δυστυχεῖς καὶ ἀχρεῖοι.

Μ. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν οἱ ἄνθρωποι πάντες νὰ λάβωσι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, χωρὶς νὰ πράξωσι τὰ πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῶν ὡρισμένα ἔργα;

Δ. Οὐχί. Διότι τοῦτο εἶναι ἐναντίον εἰς τὴν μεγάλην τῆς δικαιοσύνης ἀρετήν. Ὁ δὲ Θεὸς ὑμνεῖται οὐχὶ μόνον ὡς σοφὸς καὶ ἀγαθὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς δίκαιος. Ὁρίζει δὲ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἕκαστος νὰ λαμβάνῃ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Πῶς λοιπὸν εἶναι δίκαιον νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἄνθρωπος, ὅστις τῷ Θεῷ οὐ δουλεύει, καὶ οὐ θέλει νὰ πράττῃ ἔργα καλὰ καὶ ἀγαθὰ, ἀλλὰ τοὐναντίον τὰ πονηρὰ, ὅσα ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ θέλησις ἀποδοκιμάζει; Τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ δίδονται δικαίως εἰς ἐκείνους μόνον, οἵτινες σέβονται καὶ ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, καὶ προθύμως αὐτοῦ τὸ θέλημα ποιοῦσιν. Ὥστε δίκαιος ὁ Θεὸς δικαίως τοὺς μὲν εὐτυχεῖς τοὺς δὲ δυστυχεῖς ποιεῖ.

Μ. Ἀλλ' εὑρίσκονται ἄνθρωποι τὸν Θεὸν μὴ σεβόμενοι καὶ μὴ ἀγαπῶντες;

Δ. Πλεῖστοι· λεγόμεναι διὰ τοῦτο ἀσεβεῖς καὶ ἀγνώμονες.

Μ. Καὶ πῶς; Ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ πιστεύσω τοῦτο. Ἆρά γε οἱ τοιοῦτοι οὐ νοοῦσι τῆς θείας δυνάμεως τὸ μέγεθος, καὶ δὲν αἰσθάνονται τὰς εὐεργεσίας τῆς σοφίας καὶ ἀγαθότητος αὐτοῦ;

Δ. Οὐχί. Διότι αὐτοὺς ἡ κακία αὐτῶν ἀπετύφλωσε.

Μ. Ποία κακία;

Δ. Μνημονεύεις πόσα ἤδη ἀγαθῶν κατ' ἀρχὰς διεκρίναμεν;

Μ. Μνημονεύω δύο εἴδη ἀγαθῶν: Τὰ μὲν σωματικὰ, τὰ δὲ ψυχικά.

Δ. Ἐνθυμεῖσαι προσέτι ὅτι τὴν πρώτην τιμὴν καὶ ἀξίαν ἔχουσι τὰ ψυχικὰ, τὴν δευτέραν δὲ τὰ σωματικὰ, καὶ ὅτι ὅστις οὐ δέχεται τὰ πρῶτα, στερεῖται ἔπειτα καὶ τὰ δεύτερα;

Μ. Καὶ τοῦτο ἐνθυμοῦμαι.

Δ. Οἱ λεγόμενοι λοιπὸν ἀσεβεῖς τὰ σωματικὰ μόνον ἀγαθὰ ἀποδέχονται, ἀπορρίπτουσι δὲ τὰ ψυχικά. Τὸν δὲ πλοῦτον δοξάζουσιν ὡς πρῶτον ἀγαθὸν, ὅτι δι' αὐτοῦ πορίζονται πάντα τὰ ἄλλα τοῦ σώματος ἀγαθά· ἀληθῆ δὲ εὐτυχίαν νομίζουσι τὴν θεραπείαν τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ σώματος. Ὅτι δὲ ἔχουσι ψυχὴν παντάπασιν ἐπιλανθάνονται. Καὶ ἐπειδὴ οὐδὲ τὰς ψυχικὰς χρείας συναισθάνονται, διὰ τοῦτο οὐδὲ τὰ ψυχικὰ ἀγαθὰ δοξάζουσιν, οὐδὲ τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν ἐπιδιώκουσι. Καὶ οὔτε εἰς τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐμβλέπουσιν, οὐδὲ αὐτὸν δι' αὐτῶν κατανοοῦσι, οὐδὲ δύνανται νὰ σέβωνται καὶ νὰ ἀγαπῶσιν ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου τὸ μεγαλεῖον καὶ τὰς πολυπλήθεις εὐεργεσίας οὐ νοοῦσι. Ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι προσέχουσι τὸν νοῦν μόνον εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ πλούτου καὶ τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς κοιλίας. Χάριν δὲ αὐτῶν πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον πράττουσι, πλεονεκτοῦντες καὶ καταδυναστεύοντες τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας. Τὸ δὲ τοῦ Θεοῦ ἅγιον θέλημα εἰς οὐδὲν λογίζονται. Οὕτω δὲ διαφθείροντες τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, διαφθείρουσιν ἔπειτα καὶ τὸ ἑαυτῶν σῶμα ἕνεκα τῶν καταχρήσεων τῆς ἐπιθυμίας, καὶ ἀποθνήσκοντες κακῶς, διατελοῦσιν ὑπόδικοι καὶ ἔνοχοι αἰωνίου κολάσεως. Ἐνόησας ἤδη ποία κακία αὐτοὺς ἀπετύφλωσεν, ὥστε νὰ μὴ σέβωνται καὶ νὰ μὴν ἀγαπῶσι τὸν Θεόν;

Μ. Εἰπέ μοι ποία.

Δ. Ψευδὴς δόξα περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας· ἤγουν, ἐπειδὴ ἔφθασαν οἱ τοιοῦτοι νὰ φρονήσωσιν ὅτι πρῶτον κατὰ τὴν ἀξίαν ἀγαθόν ἐστιν ὁ πλοῦτος, τοὐναντίον ἔσχατον ὂν καὶ τελευταῖον, καὶ ἐπειδὴ νομίζουσι μόνην εὐτυχίαν τὴν πλήρωσιν τῆς κοιλίας καὶ τῶν λοιπῶν σωματικῶν ἐπιθυμιῶν τὴν θεραπείαν, διὰ τοῦτο εἰς ταῦτα μόνα προσέχουσι τὸν νοῦν, καὶ χάριν αὐτῶν ἔργα παράνομα πράττουσι. Ψυχὴν δὲ ὅτι ἔχουσι, καὶ Θεὸς ὅτι ὑπάρχει Κύριος αὐτῶν, παντάπασι λησμονοῦσι. Φύσει λοιπὸν ἀδύνατον εἰς αὐτοὺς ἀποβαίνει νὰ ἀποκτήσωσι τὰ πρώτου λόγου ἄξια ἀγαθὰ, οἷον, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἁγιότητα, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀνδρίαν, τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν. Ταῦτα δὲ μὴ ἔχοντες, γίνονται ἀσεβεῖς, βέβηλοι, ἁμαρτωλοὶ, ἄδικοι, δειλοὶ, ἀμαθεῖς, ἄφρονες, καὶ κακοὶ καὶ ἀχρεῖοι εἶναι καὶ λέγονται.

Μ. Ὤ! Πόσον μέγα κακὸν εἶναι ἡ ψευδὴς δόξα, καὶ εἰς ποίαν οἰκτρὰν κατάστασιν φέρει τὸν ἄνθρωπον!

Δ. Ἡ δὲ ψυχή σου πῶς διάκειται πρὸς αὐτήν; Αἰσθάνεσαι πρὸς αὐτὴν ἀγάπην ἢ μῖσος;

Μ. Ἀγάπην; Καὶ πῶς δύναμαι τοιοῦτον κακὸν νὰ ἀγαπήσω; Ἄπαγε! μῖσος καὶ ἀποστροφὴν αἰσθάνομαι πρὸς αὐτὴν, καὶ οὐδαμῶς στέργω ἡ ψευδὴς δόξα νὰ εἰσέλθῃ ποτὲ ἐν τῇ διανοίᾳ μου.

Δ. Καλὸν καὶ δίκαιον τὸ κατὰ τῆς ψευδοῦς δόξης μῖσός σου· διότι ἡ ψευδὴς δόξα εἶναι ἐναντία τῆς ἀληθοῦς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ὁμοιάζουσα τὸ σκότος, καθὼς ἡ σοφία ὁμοιάζει τὸ φῶς. Ὁ περιπατῶν ἐν τῷ φωτὶ γινώσκει ποῦ ὑπάγει. Ὁ δὲ εἰς τὸ σκότος περιπατῶν πλανᾶται καὶ κινδυνεύει νὰ κατακρημνισθῇ εἴς τι βάραθρον· παρομοίως καὶ ὁ ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ τὸ φῶς τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, τὸν δρόμον τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς μακαριότητος, ἀσφαλῶς περιπατεῖ· ὁ δὲ ὑπὸ τῆς ψευδοῦς δόξης σκοτιζόμενος, οὐκ εἴδε ποῦ ὑπάγει, ἀλλ' ἐσκοτισμένος ὢν πίπτει εἰς τὰ τάρταρα καὶ τὸν σκοτεινὸν Ἅδην, κληρονομῶν σκότος καὶ βάσανον αἰώνιον, ἐκ τῆς ὁποίας οὐ δύναται νὰ ἐξέλθῃ.

Μ. Δεινὸν τοῦτο τὸ πάθος λέγεις!

Δ. Τούτου χειρότερον δὲν δύναται νὰ εὑρεθῇ. Ἀλλὰ σὺ τώρα ποίησον ταύτην τὴν ἁπλῆν σκέψιν. Ἐπειδὴ ἡ ἀληθὴς σοφία καὶ ἡ ψευδὴς δόξα εἶναι ἀλλήλοις ἐναντία, καθὼς καὶ τὸ φῶς πρὸς τὸ σκότος, διὰ τοῦτο ὅσον ἀγαπητὴ καὶ ἀξιέραστος ἡ ἀληθὴς σοφία, τοσοῦτον βδελυκτὴ καὶ ἀποτρόπαιος ἡ ψευδὴς δόξα.

Μ. Ὀρθότατος λόγος.

Δ. Ἀλλ' οὕτω βδελυσσόμενος καὶ μισῶν τὴν ψευδῆ δόξαν, βδελύττεσαι καὶ μισεῖς ἐπίσης καὶ αὐτῆς τὸν πατέρα;

Μ. Καὶ πῶς ἄλλως δύναμαι νὰ διατεθῶ; βέβαια βδελύσσομαι καὶ μισῶ καὶ τοῦτον· ἀλλὰ ποῖος εἶναι ἀγνοῶ, καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχον εἰς νοῦν νὰ ἐρωτήσω πόθεν γεννᾶται, καὶ ποῖος εἶναι ὁ αἴτιος τῆς ψευδοῦς δόξης.

Δ. Μάθε λοιπὸν ἤδη ὅτι εἶναι ὁ λεγόμενος Διάβολος.

Μ. Ὁ Διάβολος! Ἀκούω ἐγὼ τὸ ὄνομα τοῦτο, λεγόμενον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς κακίστης σημασίας, καὶ πάντα τὰ κακὰ εἰς αὐτὸν ἀποδίδουσι.

Δ. Καὶ ὀρθῶς. Διότι αὐτὸς γεννᾷ τὴν ψευδῆ δόξαν, ἡ ὁποία, εἴδομεν, εἰς τοὺς ἡδέως αὐτὴν δεχομένους καὶ μὴ μετὰ μίσους ἀποστρεφομένους φθορὰν καὶ ἀπώλειαν προξενεῖ.

Μ. Ἀλλ' ἐγὼ βδελύσσομαι καὶ μισῶ τὸν Διάβολον, καὶ πρὸς τὴν ψευδῆ δόξαν, τὸ ἔκγονον αὐτοῦ, μῖσος ἔχω καὶ ἀποστροφήν.

Δ. Διὰ τοῦτο καὶ οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν βλάβην ἔχεις νὰ πάθῃς. Ἀλλὰ τὴν ἀγάπην τῆς ψυχῆς σου εἰς ποῖον εἶπας ὅτι ἀπονέμεις;

Μ. Εἰς τὸν Θεὸν, τὴν σοφίαν, τὴν δύναμιν, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Ἀγα-

πῶ τὸν Θεὸν καὶ τὰ ἐξιέραστα αὐτοῦ προσόντα, ὅσον δὲν δύναμαι νὰ ἐκφρασθῶ.

Δ. Ἔχεις λοιπὸν ἐν τῇ ψυχῇ σου, μετὰ τῆς εὐσεβείας, καὶ τὸ δεύτερον ἀγαθὸν, τὴν ἁγιότητα.

Μ. Πῶς τοῦτο;

Δ. Ὅταν ἡ ψυχὴ, καλὸν καὶ κακὸν διακρίνουσα, τὸ μὲν καλὸν ἀγαπᾷ καὶ στέργει, τὸ δὲ κακὸν μισεῖ καὶ ἀποστρέφεται, τότε λέγεται ὅτι ἔχει τὴν ἀρετὴν τῆς ἁγιότητος. Σὺ δὲ, νοῶν τὸν Θεὸν, ὡς αὐτόκαλον καὶ αὐτοάγαθον ὄν, τὴν δὲ εὐσέβειαν καὶ ἁγιότητα, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀνδρίαν, τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν, ὡς καλὰ καὶ ἀγαθὰ, αἰσθάνεσαι πρὸς αὐτὰ σφοδρὰν κλίσιν καὶ ἀγάπην. Τοὐναντίον δὲ, νοῶν τὸν Διάβολον ὡς μισόκαλον καὶ ἐπιβλαβῆ, τὴν δὲ ψευδῆ δόξαν πασῶν τῶν κακιῶν πρόξενον, οἷον τῆς ἀσεβείας, τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἀδικίας, τῆς δειλίας, τῆς ἀνοίας, τῆς ἀμαθίας, μῖσος καὶ ἀποστροφὴν αἰσθάνεσαι πρὸς πάντα ταῦτα.

Μ. Οὕτως αἰσθάνομαι, καὶ οὕτως ὁμολογῶ.

Δ. Καὶ τὸ αἴσθημά σου καλὸν, καὶ ἡ ὁμολογία σου καλή.

ΠΕΡΙ ΥΦΟΥΣ.

(Κατὰ ΒΥΦΦΩΝΑ).

Κατὰ πάντας τοὺς χρόνους εὑρέθησαν ἄνδρες, οἵτινες ἠδυνήθησαν νὰ ἄρξωσι τῶν ἄλλων διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου. Μ' ὅλον τοῦτο, ἐν μόνοις τοῖς πεφωτισμένοις αἰῶσι συνέγραψαν καὶ ὡμίλησαν καλῶς. Ἡ ἀληθὴς εὐγλωττία ὑποτίθησι τὴν ἄσκησιν τῆς εὐφυΐας καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος. Ἔστι δὲ πολὺ διάφορος τῆς φυσικῆς ἐκείνης εὐχερείας τοῦ ὁμιλεῖν, ἥτις ἐστὶ προτέρημα, ἰδιότης, δεδομένη εἰς πάντας ἐκείνους, ὧν τὰ πάθη εἰσὶν ἰσχυρὰ, τὰ ὄργανα ἄκαμπτα, ἡ δὲ φαντασία ταχεῖα. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἔχουσι τὴν αἴσθησιν μὲν ζωηρὰν, διαθέσεις δὲ τὰς αὐτὰς, δεικνύουσι τοῦτο ἰσχυρῶς εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ, διὰ ἐντυπώσεως καθαρῶς μηχανικῆς, μεταδιδοῦσιν αὐτοῖς τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὸ πάθος αὐτῶν. Τὸ σῶμα ὁμιλεῖ πρὸς τὸ σῶμα· πάντα τὰ κινήματα καὶ τὰ σημεῖα συντρέχουσι καὶ ὑπερτεροῦσιν ἐξ ἴσου. Τίνος ἀνάγκην ἔχει ὁ ὁμιλῶν, ὅπως συγκινήσῃ τὸ πλῆθος καὶ καταθέλξῃ αὐτό; Τόνος σφοδρὸς καὶ παθητικὸς, σχήματα ἐκφραστικὰ καὶ γοργὰ, λόγοι ταχεῖς καὶ ἠχητικοί. Ἀλλὰ διὰ τοὺς ὀλίγους ἐκείνους, ὧν ἡ μὲν κεφαλὴ ἐστιν ἰσχυρὰ, ἡ δ' αἴσθησις ἁβρὰ καὶ ἐξαίρετος, καὶ οἵτινες, ὡς ὑμεῖς, κύριοι, εἰς ὀλίγον λογίζονται τὸν τόνον, τὰ σχήματα καὶ τὸν μάταιον ἦχον τῶν λέξεων, ἐστὶ χρεία πραγμάτων, ἰδεῶν, λόγων· πρέπει νὰ γνωρίζωσι νὰ παριςῶσι, νὰ συναρμόζωσι καὶ κατατάσσωσιν αὐτά· δὲν ἀρκεῖ νὰ πλήττωσι τὴν ἀκοὴν καὶ νὰ κατέχωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀλλὰ νὰ ἐπενεργῶσιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς καὶ νὰ συγκινῶσι τὴν καρδίαν, ὁμιλοῦντες πρὸς τὸ πνεῦμα.

Τὸ ὕφος οὐδὲν ἄλλο ἢ ἡ τάξις ἐστὶ καὶ ἡ κίνησις, ἣν τιθέασιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς σκέψεσιν αὐτῶν. Ἂν συνείρῃ τις ταύτας στενῶς καὶ συσφίγγῃ, τὸ ὕφος καθίσταται ἰσχυρὸν, νευρῶδες καὶ σύντομον· ἂν δ' ἀφῇ αὐτὰς νὰ διαδέχωνται ἀλλήλας βραδέως καὶ νὰ συνενῶνται μόνον τῇ βοηθείᾳ τῶν λέξεων, ὅσῳ γλαφυραὶ καὶ ἂν ὦσιν αὗται, τὸ ὕφος ἔπεται σχοινοτενὲς καὶ συγκεχυμένον, μαλακὸν καὶ ἄτονον.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ζητήσωμεν τὴν τάξιν, καθ' ἣν γίνεται ἡ παράστασις τῶν ἰδεῶν, πρέπει νὰ σχηματίσωμεν ἄλλην γενικωτέραν, εἰς ἣν μόναι αἱ πρῶται θεωρίαι, καὶ αἱ κυριώτεραι ἰδέαι ὀφείλουσι νὰ εἰσέρχωνται· δεικνύοντες τὴν θέσιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πρώτου τούτου σχεδίου, δυνάμεθα νὰ καταστήσωμεν τὴν ὑπόθεσιν περιωρισμένην, καὶ νὰ δείξωμεν τὴν ἔκτασιν καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς· ἀνακαλοῦντες δ' ἀδιαλείπτως τοὺς πρώτους τούτους χαρακτῆρας, δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν τὰ ἀκριβῆ διαστήματα, ἅτινα διαχωρίζουσι τὰς πρωτίστας ἰδέας, καὶ νὰ παραγάγωμεν ἰδέας ἐπουσιώδεις καὶ μέσας, αἵτινες χρησιμεύσουσιν εἰς συμπλήρωσιν αὐτῶν. Διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ πνεύματος φαντάζεταί τις καὶ παρίστησι πάσας τὰς γενικὰς καὶ μερικὰς ἰδέας ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ἔποψιν· διὰ λεπτοτάτης ὀρθῆς κρίσεως διακρίνει τὰς ἀγόνους σκέψεις τῶν γονίμων· διὰ τῆς ὀξυνοίας δὲ, ἣν δίδωσιν ἡ μεγάλη ἕξις τοῦ γράφειν, αἰσθάνεταί τις προηγουμένως ὁποῖον ἔσεται τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας ταύτης τοῦ νοός. Μικρὸν ἂν ἡ ὑπόθεσις ᾖ μακρὰ ἢ περιπλεγμένη, σπανίως δύναταί τις νὰ περιλάβῃ διὰ μιᾶς ὄψεως ἐπιβολῆς, ἢ κατανοήσῃ αὐτὴν ὁλόκληρον δι' ἑνὸς μόνου καὶ πρώτου ἀγῶνος τοῦ πνεύματος· ἔτι δὲ σπάνιον ὥστε μετὰ πολλοὺς συλλογισμοὺς νὰ καταλάβῃ τις ὅλας αὐτῶν τὰς σχέσεις. Δὲν δύναταί τις λοιπὸν νὰ ἐνασχολῆται πολὺ περὶ τούτου· καὶ τοῦτο μάλιστά ἐστι τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ στεροῦνται, ἐκτείνονται καὶ ἀνυψοῦνται αἱ σκέψεις αὐτοῦ· ὅσῳ πλέον δίδωσιν αὐταῖς οὐσίαν καὶ ἰσχὺν διὰ τῆς μελέτης, τοσούτῳ μᾶλλον ἀκολούθως γίνεται εὐχερὴς ἡ πραγματοποίησις αὐτῶν διὰ τῆς ἐκφράσεως.

Τὸ σχέδιον τοῦτο οὐκέτι τὸ ὕφος, ἀλλ' ἡ βάσις τούτου ἐστίν· ὑποστηρίζει, διευθύνει αὐτὸ, κανονίζει τὴν κίνησιν αὐτοῦ καὶ ὑποβάλλει αὐτὸ εἰς νόμους· ἄνευ τούτου, ὁ καλλίτερος συγγραφεὺς πλανᾶται, ἡ γραφὶς αὐτοῦ βαδίζει ἄνευ ὁδηγοῦ καὶ ῥίπτει εἰκαίως χαρακτῆρας ἀκανονίςους καὶ μορφὰς ἀσυναρμόστους. Ὅσῳ λαμπρᾷ καὶ ἂν ὦσι τὰ χρώματα, οἷπερ χρῆται, ὅσην ὡραιότητα καὶ καλλονὴν καὶ ἂν σπείρῃ εἰς τὰς λεπτομερεῖς ἐκθέσεις, ἐπειδὴ τὸ σύνολον δυσαρεστεῖ ἢ δὲν προξενεῖ αἴσθησιν, τὸ σύγγραμμα οὐδόλως ἔσεται διεσκευασμένον καλῶς· καὶ θαυμάζων τις

τὸν νοῦν τοῦ συγγραφέως, δύναται νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι στερεῖται πνεύματος. Τούτου ἕνεκα τοῦ λόγου, ὅσοι γράφουσι καθ' ὃν τρόπον ὁμιλοῦσι, καὶ τοι ὁμιλοῦσι κάλλιστα, γράφουσι κακῶς· ὅσοι παραδίδονται εἰς τὸ πρῶτον πῦρ τῆς φαντασίας αὐτῶν, λαμβάνουσι τόνον, ὃν δὲν δύνανται νὰ ὑποστηρίξωσιν· ὅσοι φοβοῦνται μὴ ἀπολέσωσιν ἰδέας ἀνεξαρτήτους καὶ πτεροέσσας, καὶ οἵτινες γράφουσι κατὰ διαφόρους χρόνους διάφορα καὶ παντοῖα πράγματα ἄσχετα πρὸς ἄλληλα, δὲν συνενοῦσιν αὐτάς ποτε ἄνευ βεβιασμένης μεταβάσεως· ἑνὶ λόγῳ, ὑπάρχουσι τοσαῦτα ἔργα ἐκ συμβολῆς καὶ ὀλίγιστα, ἅτινα δύνανται νὰ διαλυθῶσι διὰ μιᾶς βολῆς.

Ἐν τοσούτῳ, πᾶσα ὑπόθεσίς ἐστι μία, καὶ ὅσῳ καὶ ἂν ᾖ ἐκτεταμένη, δύναται νὰ περιορισθῇ ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ λόγῳ· αἱ διακοπαὶ, αἱ παύσεις, τὰ τμήματα δὲν πρέπει νὰ ὦσιν ἐν χρήσει, εἰ μὴ ὅταν χρώμεθα διαφόροις ὑποθέσεσιν, ἢ ὅταν, ἔχοντες νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ μεγάλων, δυσκόλων καὶ προφανῶς ἀσυναρμόστων ἀντικειμένων, αἰσθανόμεθα τὴν πορείαν τοῦ πνεύματος διακοπτομένην ὑπὸ τῆς πληθύος τῶν κωλυμάτων καὶ βιαζομένην ὑπὸ τοῦ ἀναγκαίου τῶν περιπτώσεων· ἄλλως, αἱ πολλαὶ διαιρέσεις, ἀπέχουσαι τοῦ καθιστάναι τὸ σύγγραμμα στερεώτερον, καταστρέφουσι τὴν συναρμογὴν αὐτοῦ· τὸ βιβλίον μὲν φαίνεται καθαρώτερον εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦ συγγραφέως μένει σκοτεινόν· δὲν δύναται νὰ ποιήσῃ ἐντύπωσιν ἐπὶ τοῦ νοὸς τοῦ ἀναγνώστου, οὔτε ἄλλως νὰ προξενήσῃ αἴσθησιν εἰ μὴ διὰ τῆς συνεχείας τοῦ νήματος, διὰ τῆς συναλλήλου σχέσεως τῶν ἰδεῶν, διὰ διαδοχικῆς ἀναπτύξεως, ἰσχυρᾶς βαθμολογίας, κινήσεως ὁμοιομόρφου, ἅπερ πᾶσα διακοπὴ καταστρέφει ἢ ἐκλύει.

Διατί τὰ ἔργα τῆς φύτεως τοσούτῳ εἰσὶ τέλεια; Καθότι ἕκαστον ἔργον ἐστὶν ἓν ὅλον, καὶ καθότι αὕτη ἐργάζεται ἐπὶ σχεδίου αἰωνίου, οὐτινος οὐδέποτε μακρύνεται· προπαρασκευάζει ἐν σιωπῇ τὸ σπέρμα τῶν προϊόντων αὐτῆς· ὑποτυποῖ διὰ μοναδικῆς πράξεως τὴν ἀρχικὴν μορφὴν παντὸς ὄντος, ὅπερ ζῇ· ἀναπτύσσει, τελειοποιεῖ αὐτὴν διὰ συνεχοῦς κινήσεως καὶ ἐν χρόνῳ προδιαγεγραμμένῳ. Τὸ ἔργον ἐκπλήσσει, ἀλλὰ φέρει τοὺς χαρακτῆρας τοῦ θείου τύπου, ὅστις ὀφείλει νὰ πλήξῃ ἡμᾶς. Ὁ δ' ἄνθρώπινος νοῦς οὐδὲν δύναται νὰ δημιουργήσῃ καὶ οὐδέποτέ τι παράξει ἂν μὴ γονιμοποιηθῇ διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς μελέτης. Αἱ γνώσεις αὐτοῦ εἰσι τὰ σπέρματα τῶν προϊόντων του· ἀλλ' ἂν μιμηθῇ τὴν φύσιν ἐν τῇ πορείᾳ καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτοῦ, ἂν διὰ τῆς θεωρίας ἀνυψωθῇ πρὸς τὰς ὑψηλοτέρας ἀληθείας, ἂν συνδυάζῃ καὶ συναρμολογῇ αὐτὰς, ἂν δὶ αὐτῶν σχηματίζῃ ἓν ὅλον, ἓν σύστημα διὰ τοῦ συλλογισμοῦ, τότε θεμελιώσει ἐπὶ βάσεων ἀκλονήτων μνημεῖα ἀθάνατα.

Ἕνεκα ἐλλείψεως σχεδίου, ἕνεκα τῆς μὴ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ ἀπαιτουμένης μελέτης, ἄνθρωπός τις ἀγχίνους εὑρίσκεται ἀμήχανος καὶ ἄπορος, καὶ δὲν γνωρίζει πόθεν νὰ ἄρξηται τοῦ γράφειν· παρατηρεῖ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ στιγμῇ πλῆθος ἰδεῶν, καὶ, ἐπειδὴ οὔτε συνέκρινεν, οὔτε συνέταξεν αὐτὰς, δὲν δύναται ν' ἀποφασίσῃ ἂν πρέπῃ νὰ ἄρξηται ἀπὸ ταύτης ἢ ἀπ' ἐκείνης. Μένει λοιπὸν ἐν ἀπορίᾳ· ἀλλ' ὅταν σχηματίσῃ ἓν σχέδιον, ὅταν ἅπαξ συναγάγῃ καὶ θῇ ἐν τάξει πάσας τὰς εἰς τὸ ἀντικείμενον αὐτοῦ οὐσιώδεις ἰδέας, τότε ἐννοεῖ εὐχερῶς ποῦ ἡ στιγμὴ, εἰς ἣν ὀφείλει νὰ λάβῃ τὴν γραφίδα, αἰσθάνεται τὸ ὥριμον σημεῖον τοῦ προϊόντος τοῦ νοὸς, σπεύδει νὰ παραγάγῃ αὐτὸ καὶ μόνον αὐτὸ εὐχαρίςησιν ἔχει ἵνα γράψῃ· αἱ ἰδέαι τότε μετ' εὐχερείας διαδέχονται ἀλλήλας καὶ τὸ ὕφος ἐστὶ φυσικὸν καὶ εὔκολον· ἡ θερμότης γεννᾶται ἐκ τῆς εὐχαριστήσεως ταύτης, διαδίδεται πανταχοῦ καὶ ζωογονεῖ ἑκάστην ἔκφρασιν· πάντα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐμψυχοῦνται, ὁ τόνος ἀνυψοῦται, τὰ ἀντικείμενα χρωματίζονται, τὸ δ' αἴσθημα, ἑνούμενον μετὰ τοῦ φωτὸς, μεγεθύνει τοῦτο, φέρει αὐτὸ πορρωτέρω, μεταβιβάζει αὐτὸ ἐκ τῶν λεγομένων εἰς τὰ λεχθησόμενα, καὶ τὸ ὕφος καθίσταται ἔξοχον καὶ λαμπρόν.

Οὐδὲν πλέον ἀντίκειται πρὸς τὴν θερμότητα τοῦ ὕφους, εἰ μὴ ἡ ἐπιθυμία ὅπως τεθῶσι πανταχοῦ χαρακτῆρες ζωηροί· οὐδὲν πλέον ἀνθίσταται πρὸς τὸ φῶς, ὅπερ ὀφείλει νὰ σχηματίσῃ ἓν σῶμα καὶ διαδοθῇ ὁμοιομόρφως ἔν τινι συγγράμματι, εἰ μὴ οἱ σπινθῆρες ἐκεῖνοι, οὓς διὰ βίας ἐξάγουσι, συγκρούοντες τὰς λέξεις πρὸς ἀλλήλας, καὶ οἵτινες ἐκθαμβοῦσιν ἐπί τινας στιγμὰς ἵνα ἀκολούθως ἀφῶσιν ἡμᾶς ἐν τῇ σκοτίᾳ· αὗταί δ' εἰσιν αἱ ἰδέαι, αἵτινες λάμπουσι διὰ τῆς ἀντιθέσεως· παρουσιάζουσι μόνον μίαν πλευρὰν τοῦ ἀντικειμένου, τιθέασιν ἐν τῇ σκιᾷ πάσας τὰς ἄλλας φάσεις· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ, ἡ πλευρὰ αὕτη, ἣν ἐκλέγουσιν, ἐστὶ μία ἄκρα, μία γωνία, ἐφ' ἧς περιστρέφεται ὁ νοῦς μετὰ τοσαύτης εὐκολίας, καθ' ὅσον μᾶλλον ἀπομακρύνεται τῶν μεγάλων φάσεων, ὑφ' ἃς ἡ ἐμβρίθεια συνειθίζει νὰ παρατηρῇ τὰ πράγματα.

Οὐδὲν ἔτι πλέον ἀντίκειται πρὸς τὴν ἀληθῆ εὐγλωττίαν, εἰ μὴ ἡ χρῆσις τῶν λεπτῶν ἐκείνων καὶ ὀξειῶν σκέψεων καὶ ἡ ἐκζήτησις τῶν ἐλαφρῶν, διαλελυμένων καὶ μὴ στεγανῶν ἰδεῶν, αἵτινες, ὡς ἡ λεπτὴ λεπὶς τοῦ κατειργασμένου μετάλλου, τότε μόνον λαμβάνουσι λαμπρότητα ὅταν ἀπολέσωσι τὴν στερρότητα αὐτῶν· δι' ὃ, ὅσῳ μᾶλλον εὐφυΐα λεπτὴ καὶ λαμπρὰ συνοδεύει ἓν σύγγραμμα, τόσῳ ὀλιγωτέραν ἕξει δύναμιν, φῶς, θερμότητα καὶ ὕφος, ἐκτὸς ἂν ἡ εὐφυΐα αὕτη μὴ ᾖ τὸ βάθος τῆς ὑποθέσεως, καὶ ἂν ὁ συγγραφεὺς οὐδὲν ἄλλο ἔσχεν ἀντικείμενον εἰ μὴ τὸν χαριεν-

τισμόν· τότε ἡ τέχνη τοῦ μικρολογεῖν καθίσταται ἴσως δυσκολωτέρα τῆς τέχνης τοῦ μεγαλολογεῖν.

Οὐδὲν πλέον ἀντίκειται πρὸς τὴν ἀκρίβειαν εἰ μὴ ὁ κόπος, ὃν λαμβάνει τις ἵνα ἐκφρασθῇ πράγματα συνήθη ἢ κοινὰ διὰ τρόπου μοναδικοῦ ἢ στομφαστικοῦ· οὐδὲν πλέον ἐξευτελίζει τὸν συγγραφέα. Ἀπέχων τις τοῦ θαυμάζειν αὐτὸν, οἰκτείρει μᾶλλον αὐτὸν, διότι διῆλθε τοσοῦτον χρόνον, ποιῶν νέας συναρμογὰς συλλαβῶν, ἵνα μόνον λέγῃ ὅσα καὶ ὁ κόσμος. Τὸ ἐλάττωμα τοῦτό ἐςι τῶν πνευμάτων ἐκείνων, τῶν καλλιεργημένων μὲν, πλὴν ἀγόνων· ἔχουσι λέξεις ἐν ἀφθονίᾳ, ἰδέας οὐδόλως· ἐργάζονται λοιπὸν ἐπὶ τῶν λέξεων καὶ φαντάζονται ὅτι συνέζευξαν ἰδέας, ἐπειδὴ ἐταξιθέτησαν φράσεις καὶ ἐρρύθμισαν τὴν διάλεκτον, ὅτι διέφθειραν ταύτην παραμορφοῦντες τὰς ἐννοίας. Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι δὲν ἔχουσι ποσῶς ὕφος, ἤ, ἂν θέλητε, ἔχουσι μόνον τὴν σκιὰν τούτου· τὸ ὕφος πρέπει νὰ ἐγχαράττῃ σκέψεις, καὶ ἐκεῖνοι ἄλλο δὲν γνωρίζουσιν εἰ μὴ νὰ χαράττωσι λόγους.

Ἵνα οὖν καλῶς τις γράψῃ, ὀφείλει πληρέστατα νὰ κατέχῃ τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ, ὀφείλει ἱκανῶς νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτῆς ἵνα ἴδῃ καθαρῶς τὴν τάξιν τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ καὶ σχηματίσῃ συνέχειαν, τουτέστι συνεχῆ ἅλυσιν, ἧς ἕκαστον σημεῖον παρίστησι μίαν ἰδέαν· ὅταν δὲ λάβῃ τὴν γραφίδα ὀφείλει νὰ ὁδηγῇ αὐτὴν διαδοχικῶς ἐπὶ τοῦ πρώτου τούτου χαρακτῆρος, χωρὶς νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὴν ν' ἀπομακρυνθῇ τούτου, χωρὶς νὰ ὠθῇ αὐτὴν ἀνωμάλως μήτε νὰ τῇ δίδῃ ἄλλην κίνησιν παρ' ἐκείνην, ἣν θέλει ὁρίσει τὸ διάστημα, ὅπερ ὀφείλει νὰ διαδράμῃ. Εἰς τοῦτο συνίσταται ἡ αὐστηρότης τοῦ ὕφους· τοῦτο ὡσαύτως κάμνει τὴν ἑνότητα καὶ κανονίζει τὴν ταχύτητα αὐτοῦ καὶ τοῦτο μόνον ἀρκεῖ ἵνα καταστήσῃ αὐτὸ ἀκριβὲς καὶ ἁπλοῦν, ὁμαλὸν καὶ καθαρὸν, ζωηρὸν καὶ συνεχές. Ἂν εἰς τὸν πρῶτον τοῦτον κανόνα, ὃν τὸ πνεῦμα ὑπαγορεύει, προσθῇ τις κομψότητα καὶ καλαισθησίαν (φιλοκάλειαν), ἐπιστασίαν περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν φράσεων, προσοχὴν περὶ τὸ ὀνομάζειν τὰ πράγματα διὰ τῶν γενικωτέρων λέξεων, τὸ ὕφος τότε περιβάλλεται τὸν χαρακτῆρα τοῦ εὐγενοῦς. Ἂν δ' ἔτι προσθῇ τις εἰς αὐτὸν δυσπιστίαν διὰ τὴν πρώτην κίνησιν, περιφρόνησιν δι' ὅ,τι ἐστὶ λαμπρὸν, καὶ σταθερὰν ἀπέχθειαν διὰ τὰ διφορούμενα καὶ τὸν χαριεντισμὸν, τὸ ὕφος λαμβάνει σοβαρότητα, ἔτι δὲ καὶ μεγαλεῖον. Τέλος, ἂν γράφῃ τις ὡς σκέπτεται, ἂν ᾖ πεπεισμένος περὶ ἐκείνου δι' ὅπερ θέλει νὰ πείσῃ ἄλλους, ἡ πρὸς ἑαυτὸν εἰλικρίνεια αὕτη, ἥτις καθίστησι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους εὐσχημοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ὕφους, θέλει φέρει αὐτὸν εἰς θέσιν νὰ παραγάγῃ ἅπαν τὸ ἀποτέλεσμα, ἀρκεῖ μόνον ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη πεποίθησις νὰ μὴ δεικνύηται δι' ἐνθουσιασμοῦ ἰσχυροῦ λίαν καὶ πανταχοῦ νὰ ὑπάρχῃ πλείων ἀφέλεια ἢ πίστις, πλείων ἐμβρίθεια ἢ θερμότης.

Οὕτω, κύριοι, ἐφαίνετό μοι ὅτι μοὶ ὡμιλεῖτε, μ' ἐδιδάσκετε ὅτε ἀνεγίνωσκον· ἡ ψυχή μου, ἥτις μετ' ἀπληστίας ἐδέχετο τὰς προφητείας ταύτας τῆς σοφίας, ἤθελε ν' ἀναπτερωθῇ καὶ ἀνυψωθῇ μέχρις ὑμῶν· ἀγῶνες μάταιοι! Οἱ κανόνες, ἔτι ἐλέγετε, δὲν δύνανται ν' ἀντικαταστήσωσι τὸ πνεῦμα· ἂν τοῦτο ἐλλείπῃ, ἐκεῖνοί εἰσιν ἀνωφελεῖς· καλῶς γράφειν ἐστὶ καλῶς σκέπτεσθαι, καλῶς αἰσθάνεσθαι καὶ καλῶς ἐκφράζεσθαι· ἔχειν ἐν ταύτῳ πνεῦμα, ψυχὴν καὶ αἴσθησιν· τὸ ὕφος ὑποτίθησι τὴν συνένωσιν καὶ τὴν ἄσκησιν ἁπασῶν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων· αἱ ἰδέαι μόναι σχηματίζουσι τὴν βάσιν τοῦ ὕφους, ἡ δὲ ἁρμονία τῶν λόγων ἐστὶ τὸ ἐπακολούθημα αὐτῶν καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς εὐαισθησίας τῶν ὀργάνων. Ἀρκεῖ νὰ ἔχωμεν τὴν ἀκοὴν κατά τι εὐαίσθητον ἵν' ἀποφεύγωμεν τὸ ἀπηχὲς τῶν λέξεων καὶ ν' ἀσκήσωμεν καὶ τελειοποιήσωμεν αὐτὴν διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ποιητῶν καὶ τῶν ῥητόρων, ὅπως φερώμεθα μηχανικῶς εἰς τὴν μίμησιν τοῦ ποιητικοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῶν ῥητορικῶν στροφῶν. Ἀλλὰ μὴν οὐδέποτε ἡ μίμησις ἐδημιούργησέ τι; ἄρα ἡ ἁρμονία αὕτη τῶν λέξεων οὔτε τὴν βάσιν, οὔτε τὸν τόνον ἀποτελεῖ τοῦ ὕφους, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εὑρίσκεται εἰς συγγράμματα ἀμοιροῦντα ἰδεῶν.

Ὁ τόνος ἐστὶν ἡ εὐπρέπεια καὶ ἀναλογία τοῦ ὕφους κατὰ τὴν φύσιν τῆς ὑποθέσεως· οὐδέποτε πρέπει νὰ ᾖ βεβιασμένος, καὶ φυσικῶς γεννᾶται ἐκ τοῦ βάθους αὐτοῦ τοῦ πράγματος καὶ ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἐκ τῆς καθολικότητος, εἰς ἣν φέρει τις τὰς σκέψεις αὐτοῦ. Ἂν τις ἀνυψώθῃ εἰς τὰς ἰδέας τὰς γενικωτέρας καὶ ἂν τὸ ἀντικείμενον ᾖ μέγα καθ' ἑαυτὸ, ὁ τόνος φαίνεται ἀνυψούμενος εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος· ἂν δὲ, τηροῦν αὐτὸν εἰς τὴν ὕψωσιν ταύτην, τὸ πνεῦμα παρέχῃ ἱκανὰς πεποιθήσεις ὥστε νὰδώσῃ εἰς ἕκαστον ἀντικείμενον ἰσχυρὸν φῶς, ἂν δύναταί τις νὰ προσθέσῃ τὴν ὡραιότητα τοῦ χρώματος εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ἰχνογραφίας, ἂν δύναται, ἑνὶ λόγῳ, νὰ παριστᾷ ἑκάστην ἰδέαν εἰκόνος ζωηρᾶς καὶ καλῶς τελειουμένης καὶ νὰ σχηματίζῃ, ἐξ ἑκάστης συνεχείας ἰδεῶν, πίνακα ἐναρμόνιον καὶ κινητὸν, ὁ τόνος οὐ μόνον τότε ἐστὶν ὑψηλὸς, ἀλλὰ καὶ ἔξοχος.

Ἐνταῦθα, κύριοι, ἡ ἁρμογὴ ἤθελεν εἶναι σημαντικωτέρα τοῦ κανόνος, τὰ παραδείγματα ἤθελον διδάσκει κάλλιον τῶν παραγγελμάτων· ἀλλ' ἐπειδὴ δέν μοι ἐπιτρέπεται ν' ἀναφέρω τὰ ἔξοχα τεμάχια, ἅτινα εἰς τοσαύτην μ' ἔφερον ἔκστασιν, ἀναγινώσκοντα τὰ συγγράμματα ὑμῶν, ἀναγκάζομαι νὰ περιορισθῶ εἰς σκέψεις. Τὰ καλῶς γεγραμμένα συγγράμματα θέλουσιν εἶναι τὰ μόνα, ἅτινα θέλουσι μεταδοθῆ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Ἡ ποσότης τῶν γνώσεων, τὸ ἀλλόκοτον τῶν γεγονότων, αἱ νεοφανεῖς μάλιστα ἀνακαλύψεις οὐδόλως εἰσὶν ἀσφαλεῖς ἐγγυήσεις τῆς ἀθανασίας· ἂν τὰ περιέχοντα ταῦτα συγγράμματα περιστρέφωνται μόνον εἰς μικρὰ ἀντικείμενα, ἂν ὦσι γεγραμμένα ἄνευ φιλοκαλείας, εὐγενείας καὶ εὐφυΐας, θέλουσιν ἀπολεσθῆ καθότι αἱ γνώσεις, τὰ γεγονότα καὶ αἱ ἀνακαλύψεις ἁρπάζονται εὐκόλως, μετατίθενται καὶ δύνανται μάλιστα νὰ συναρμολογηθῶσι διὰ χειρῶν ἐπιδεξιωτέρων. Τὰ πράγματα ταῦτά εἰσιν ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου, τὸ δὲ ὕφος ἐστὶν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Τὸ ὕφος δὲν δύναται λοιπὸν οὔτε ν' ἁρπασθῆ, οὔτε νὰ μετατεθῆ, οὔτε ν' ἀλλοιωθῆ· ἂν ᾖ ὑψηλὸν, εὐγενὲς, ἔξοχον, ὁ συγγραφεὺς ἐξ ἴσου θέλει θαυμάζεσθαι καθ' ὅλους τοὺς χρόνους· καθότι, μόνη ἡ ἀλήθεια ὑπάρχει διαρκὴς καὶ ἀθάνατος. Ἀλλὰ, λαμπρὸν ὕφος γίνεται τοιοῦτο, τῷ ὄντι διὰ τοῦ ἀπείρου ἀριθμοῦ τῶν ἀληθειῶν, ἅσπερ παρίστησιν. Ἅπασαι αἱ νοητικαὶ καλλοναὶ, αἵτινες εὑρίσκονται εἰς αὐτὸ, ἅπασαι αἱ ἐκθέσεις ἐξ ὧν συνίσταται, εἰσὶν ἀληθειαι ὡσαύτως λυσιτελεῖς, ἴσως δὲ καὶ πολυτιμότεραι διὰ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὅσω καὶ ἐκεῖναι αἵτινες δύνανται ν' ἀποτελέσωσι τὴν βάσιν τῆς ὑποθέσεως.

Τὸ ὑψηλὸν καὶ ἔξοχον δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ, εἰ μὴ ἐν ταῖς μεγάλαις ὑποθέσεσιν. Ἡ ποίησις, ἡ ἱστορία καὶ ἡ φιλοσοφία ἔχουσιν ὅλαι τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον καὶ ἓν μέγιστον (ἀντικείμενον): τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν φύσιν· ἡ μὲν φιλοσοφία περιγράφει καὶ εἰκονίζει τὴν φύσιν, ἡ δὲ ποίησις ζωγραφίζει καὶ ὡραΐζει ταύτην· ὡσαύτως ζωγραφίζει τοὺς ἀνθρώπους, αὔξει τούτους καὶ μεγεθύνει, δημιουργεῖ τοὺς ἥρωας καὶ τοὺς θεούς· ἡ δὲ ἱστορία οὐδὲν ἄλλο ζωγραφίζει ἢ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ζωγραφίζει αὐτὸν τοιοῦτον, οἷός ἐστιν· ὅθεν τὸ ὕφος τοῦ ἱστορικοῦ καθίσταται τότε μόνον ὑψηλὸν, ὅταν σχηματίζῃ τὴν εἰκόνα τῶν μεγαλητέρων ἀνδρῶν, ὅταν ἐκτιθῇ τὰς μεγαλητέρας πράξεις, τὰς μεγαλητέρας κινήσεις, τὰς μεγαλητέρας ἐπαναστάσεις, καὶ πανταχοῦ εἰς τὰ λοιπὰ, ἀρκεῖ νὰ ᾖ μεγαλοπρεπὲς καὶ σοβαρόν. Τὸ ὕφος τοῦ φιλοσόφου δύναται νὰ καταστῇ ὑψηλὸν, πάντοτε ὁσάκις ὁμιλεῖ περὶ τῶν νόμων τῆς φύσεως, περὶ τῶν καθόλου ὄντων, περὶ τῆς ἐκτάσεως, περὶ τῆς ὕλης, περὶ τῆς κινήσεως καὶ τοῦ χρόνου, περὶ τῆς ψυχῆς, περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς, περὶ τῶν αἰσθημάτων, περὶ τῶν παθῶν· καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ, ἀρκεῖ νὰ ᾖ εὐγενὲς καὶ ἰσχυρόν· ἀλλὰ τὸ ὕφος καὶ ὁ τόνος τοῦ ῥήτορος ἢ ποιητοῦ, ἅμα τοῦ ὑποκειμένου ὄντος μεγάλου, ὀφείλει νὰ ᾖ πάντοτε ἔξοχον, καθότι οὗτοί εἰσι κύριοι νὰ προσθῶσιν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς ὑποθέσεως τοσοῦτο χρῶμα, κίνησιν καὶ πλάσματα, ὅσα τοῖς ἀρέσκουσι, καὶ καθότι, ὡς χρεωστοῦντες ἀείποτε νὰ ζωγραφίζωσι καὶ μεγεθύνωσι τὰ ἀντικείμενα, ὀφείλουσιν ὡσαύτως νὰ κάμνωσι χρῆσιν πανταχοῦ ὅλης τῆς δυνάμεως, καὶ ν' ἀναπτύσσωσι τὴν ἔκτασιν τῆς εὐφυΐας αὐτῶν.

(Κατὰ τὸ Γαλλικόν).

Γ. Α. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΑ ΚΑΘ' ΗΡΩ

ΚΑΙ

ΛΕΑΝΔΡΟΝ.

1.

Νομίζω ὅτι ἀνέγνων ἐν τοῖς θελκτικοῖς φιλολογικοῖς χαρακτῆρσι τῆς Κ. κομήσσης Ἀλβρίζζη, ὅτι τὸ ὕδωρ διεδραμάτιζε μέγα πρόσωπον ἐν τῷ ῥιψοκινδύνῳ βίῳ τοῦ λόρδου Βύρωνος. Πολλάκις, λέγει, εἴδομεν τὸν εὐγενῆ ποιητὴν ἀναχωροῦντα ἐκ τοῦ Γενουητικοῦ κόλπου καὶ εἰς τὸ πέλαγος προχωροῦντα μετὰ τῆς τολμηρᾶς ἀταραξίας γέροντος ναυτικοῦ. Διῆλθεν, ἵνα λύσῃ γελοίαν τινὰ δυσχέρειαν, τὸν Τάγον, οὗ τὸ ὁρμητικὸν ῥεῦμα εἰς πραγματικὸν ἐξέθετεν αὐτὸν κίνδυνον· ἐσπέραν τινὰ, ἐν Βενετίᾳ, ἐξῆλθεν ἐκ μεγάρου τινὸς τοῦ μεγάλου πορθμοῦ, καὶ ἀντὶ νὰ εἰσέλθῃ ἁπλῶς εἰς τὴν λέμβον του, ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὸν οἶκόν του κολυμβῶν. Τὴν ἐπαύριον ἠθέλησεν, ἀνανεῶν τὴν ἀνοησίαν του, νὰ διαρύγῃ τὰς κώπας τῶν γοουδολιέρων, αἵτινες ἐτρόμαζαν τὸν ἀτρόμητον τῆς προτεραίας κολυμβητήν· ἤρχισε λοιπὸν νὰ διέρχηται τὸν αὐτὸν πορθμὸν κολυμβῶν διὰ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος, καὶ κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς μικρόν τινα φανὸν, φωτίζοντα τὴν ὁδόν του ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων καὶ τῶν γονδολῶν. Τέλος, εἰ καὶ μὴ ἔχων Ἡρώ τινα, ὡραίαν τινὰ τῆς Ἀφροδίτης ἱέρειαν, ἀνυπομόνως αὐτὸν περιμένουσαν, ὁ ποιητὴς κολυμβητὴς διῆλθε τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπὶ τῇ μόνῃ ἰδέᾳ τοῦ νὰ διαλύσῃ τὰς φιλονεικίας τῶν σοφῶν ἐπὶ τῆς πραγματικότητος τῶν τοῦ Λεάνδρου συνεντεύξεων,

Ἐὰν ἡ ἐρασμία κόμησσα ἔγραφε σήμερον τὰς εὐφυεῖς ἀναμνήσεις, περὶ ὧν λέγομεν, δὲν θὰ ἐλυπεῖτο πλέον διὰ τὸν Χίλδ-Χαρὸλδ τὴν ἀπουσίαν νέας Ἡροῦς, ἡμικεκρυμμένης εἰς τὰς ἀπωτέρας τοῦ παραλίου σκιάς· θὰ ἐγνώριζεν ἀναμφιβόλως μυστηριῶδές τι συμβὰν, ὑπὸ πολλῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀφηγηθὲν, καὶ συνδεόμενον μετὰ τῆς ναυτικῆς ἀρυστείας τοῦ λόρδου Βύρωνος ἐν τοῖς Δαρδανελλίοις.

Κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν περιήγησιν, ὁ λόρδος Βύρων ἐστάθη μίαν πρωΐαν, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πύργου τῆς Ἀβύδου, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ Κ. Ἐκεγχὴδ, ὑποπλοιάρχου ἐν τῷ βασιλικῷ ναυτικῷ. Ὁ ποιητὴς ἔφερε, κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐνδυμασίαν ὅλως παράδοξον ὅσον δὶ εὐπατρίδην τοῦ εἴδους του καὶ τῆς ὑπερηφανίας του· εἶχε λευκὴν

περισκελίδα, βέσταν ἐκ Ναγκίνης καὶ πιλίδιόν τι ἐκ μέλανος βελούδου! . . . Ὁ Στέφανος καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος ἀνῆψαν τὰς πίπας των, ὁ δὲ Βύρων ἐκάθησε μελαγχολικῶς ἐπὶ εὐρέος λίθου ἡμισυντετριμμένου, οὗ αἱ ῥαγάδες ἦσαν κεκαλυμμέναι διὰ ποαρίων καὶ ἀνθυλλίων· ἐθεώρησε δ' ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν περίλαμπρον ἀπειρίαν, ἣν ὁ οὐρανὸς, τὸ ὕδωρ καὶ ἡ χλόη ἀνέπτυσσον ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐψιθύρισε στροφάς τινας, ἃς ἀναμφιβόλως νυτοσχεδίασεν, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐῤῥέμβασε.

Τὸ θέαμα, ὅπερ ἀνειλίσσετο πρὸ ποδῶν τοῦ λόρδου Βύρωνος, ἦν μεγαλοπρεπὲς καὶ ὅλως ἄξιον μεγάλου ποιητοῦ· ἠδύνατο νὰ θεωρῇ συγχρόνως, ἐγγύθεν ἢ πόῤῥωθεν, τὸ ὄρος Ὄλυμπον, τὰς πεδιάδας τῆς Ἀσίας, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὰς νήσους τῶν Πριγκίπων καὶ τὸν Βόσπορον· ἐν ταῖς στροφαῖς, ἃς νυτοσχεδίασε πρὸς τιμὴν τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐκείνου πανοράματος, ὁ Βύρων, ὡς μοι φαίνεται, ὡμίλει περὶ τοῦ ὑπογείου Παραδείσου· ὁ τεθαμβωμένος αὐτοσχεδιαστὴς εἶχε δίκαιον· δὲν ὑπάρχει ἄλλος παράδεισος, εἰμὴ οὗτος μόνον ἐπὶ τῆς γῆς . . . ὅταν δὲν ἴδῃ τις τὴν νῆσον Χίον, ἢ τὴν νῆσον Ῥόδον.

— Τί σκέπτεσθε; μυλόρδε, ἀνέκραξεν ὁ ὑποπλοίαρχος Ἐκεγχὴδ, παίσας ἡδέως ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ εὐγενοῦς αὐτοῦ συνοδοιπόρου.

— Μὰ τὸν Θεόν! δὲν σκέπτομαι οὔτε περὶ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις μὲ καταρᾶται, οὔτε περὶ τῆς γυναικός μου, ἥτις μὲ μισεῖ, οὔτε περὶ τῶν φίλων μου . . ., οἵτινες δὲν μὲ ἀγαπῶσι.

— Σκέπτεσθε περὶ τῆς δόξης, μυλόρδε;

— Ναὶ, ἀκριβῶς . . . σκέπτομαι περὶ τῆς ἐρωτικῆς δόξης τοῦ ὡραίου Λεάνδρου! Εὑρισκόμεθα ἴσως εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τῆς ἀρχαίας Ἀβύδου· ἐπὶ τῆς παραλίας ταύτης, ὁ εὐτυχὴς ἐραστὴς ἱερείας τινὸς τῆς Ἀφροδίτης ἐῤῥίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐνῷ ἤδη προσήγγιζεν εἰς τὴν εὐτυχίαν, ἐπνίγη ὡς ὁ ἀδεξιώτατος τῶν ἀνθρώπων· ἐν τούτοις, δὲν εἶναι τόσῳ μακρὰν ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην, ὁ πορθμὸς ἔχει μόλις ἑνὸς μιλλίου πλάτος, καὶ ῥωμαλέος τις κολυμβητὴς θὰ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ τὸν διαπεράσῃ, δὲν ἔχει οὕτω;

— Κάμετε τὴν ἀπόπειραν, μυλόρδε! . .

— Ἐν λόγῳ εὐπατρίδου; Θὰ κάμω τὴν ἀπόπειραν.

— Πότε;

— Τοῦτο τὸ ἑσπέρας, ἐν μιᾷ στιγμῇ, ἀμέσως. Σᾶς τὸ ὁρκίζομαι!

— Μεταξὺ ἡμῶν, πτωχέ μου Λέανδρε, πρέπει νὰ ἦσθε ἐρωτομανὴς διὰ καμμίαν γοητευτικὴν Ἥρώ;

— Ἐρῶμαι, οὐχὶ ἱερείας τινὸς τῆς Ἀφροδίτης, ἀλλ' αὐτῆς τῆς Ἀφροδίτης!

— Τὸ δὲ ὄνομα τῆς μυστηριώδους ταύτης τῶν Δαρδανελλίων θεότητος;

— Δὲν τὸ γνωρίζω· τὴν εἴδομεν, ἐγὼ καὶ ὁ Στέφανος, πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν, τὴν ἠκολουθήσαμεν καὶ τὴν ἐθαυμάσαμεν καὶ οὐδὲν ἄλλο. Ἀργότερον ἀνεμνήσθην τοῦ ὑπερφυοῦς ἐκείνου πλάσματος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐπεθύμησα νὰ τὴν ἴδω καὶ πάλιν . . . διότι τὴν ἀγαπῶ.

— Καὶ εἶναι Ἀφροδίτη . . . Ὀθωμανίς;

— Ἑλληνίς . . . γεννηθεῖσα ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ, ἐν μέσῳ ὅλων τῶν μεγαλοπρεπειῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς!

— Ἡ δὲ θεὰ αὕτη εἶναι ὑπηρέτρια, ἢ μεγάλη κυρία, ἐλευθέρα ἢ νενυμφευμένη;

— Εἶναι νενυμφευμένη.

— Μετὰ τοῦ Ἡφαίστου;

— Μετ' ἀνδρὸς πολὺ μυσαρωτέρου, πολὺ ἀπεχθεστέρου τοῦ ἀχρείου ἐκείνου χαλκέως τοῦ μυθολογικοῦ οὐρανοῦ· νενυμφευμένη μετ' ἀρχαίου τινὸς ἐμπόρου τῆς νήσου Ῥόδου, μετ' ἀηδοῦς τινος βλακὸς, ὅστις διέρχεται τὴν ζωήν του λησμονῶν τὴν σύζυγόν του καὶ ἐνθίων ὄπιον . . . θὰ τὸν τιμωρήσω.

Ὁ Ἐκεγχὴδ ἤρχισε νὰ γελᾷ διὰ τὴν ἐρωτικὴν τοῦ ποιητοῦ ἀγανάκτησιν.

— Στέφανε, ἀνέκραξεν ὁ λόρδος Βύρων, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν πιστὸν αὐτοῦ ὑπηρέτην, ἄκουσόν με διὰ νὰ ἐννοήσῃς τὰς διαταγάς μου: τοὺς ἀδάμαντάς μου, χρήματα καὶ μίαν λέμβον! Θὰ διέλθω κολυμβῶν τὸν πορθμὸν, σὺ δὲ θὰ μὲ ἀκολουθῇς μακρόθεν ἐντὸς τῆς λέμβου· ἀποβὰς εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην θὰ ζητήσω φιλοξενίαν παρὰ τοῦ ἀχρείου ἐκείνου ὀπιοφάγου, θὰ ἴδω τὴν γυναῖκά του, θὰ τὴν ὁμιλήσω, θὰ γονυπετήσω ἐνώπιον αὐτῆς, καὶ θὰ περιμείνῃς τὰς διαταγάς μου ἐν τῇ φιλοξένῳ καλύβῃ χωρικοῦ τινος τῶν πέριξ.

Ὁ ὑποπλοίαρχος μάτην ἀπέτρεπεν αὐτόν· ὁ εὐγενὴς αὐτοῦ φίλος ἀπεφάσισε νὰ παρατείνῃ τὴν ἐπιμονὴν μέχρι τῆς ῥωμαντικωτάτης ἀφροσύνης. Ὁ λόρδος Βύρων πολλάκις ἠθέλησε νὰ ὑποκριθῇ πρόσωπα, ἅτινα ἐδανείσθη παρὰ τῆς ἱστορίας τῶν ποιητικῶν διασημοτήτων ἁπάντων τῶν λαῶν· ἀπεπειράθη λοιπὸν νὰ παραστήσῃ, ἐπὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Ἑλληνσπόντου, τὸ γοητευτικὸν τοῦ Λεάνδρου πρόσωπον, ἀμαυρούμενον ὀλίγον ὑπὸ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ δὸν Ζουὰν καὶ τοῦ Λοβελακίου.

Τέλος ὑπετάγησαν, εἰ καὶ ἐπιπλήττοντες αὐτὸν, εἰς τὰς νηπιείας τοῦ κομψολόγου ἐκείνου εὐπατρίδου, τοῦ εὐπίστου ὡς μαθητοῦ, ἐνθουσιαστοῦ ὡς ποιητοῦ, ὑπερηφάνου ὡς ὁμοτίμου τῆς Ἀγγλίας. Ἡ λέμβος καὶ αἱ προμήθειαι παρεσκευάσθησαν· ὁ ὑποπλοίαρχος ἀπεσύρθη μόνος εἰς τὴν φρεγάταν του, ὁ λόρδος Βύρων ἐῤῥίφθη εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ τῶν ἐνδυμάτων του, ὁ πτωχὸς Στέφανος ἤρχισε νὰ κωπηλατῇ μετ' ἀνησυχίας, καθιστώσης αὐτὸν ἐπιτήδειον, καὶ καθ' ὅλην τὴν δίοδον ἀπήγγειλε προσευχήν τινα, ἔχων προσηλωμένους εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ κυρίου του τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἀποβὰς εἰς τὴν ξηρὰν ὁ λόρδος Βύρων ἦν πολὺ ἀδύνατος, τρέμων, ἐξηντλημένος ὑπὸ κόπου· ἠσθάνετο ἑαυτὸν ἀσθενῆ, ἐπύρεσσε καὶ μετὰ μεγίστης χαρᾶς ὑπεδέξατο τὴν προσφορὰν ἁλιέως τινὸς, ὅστις τὸν καθικέτευεν ἵν' ἀναπαυθῇ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ἀθλίας αὐτοῦ καλύβης.

Ὁ πτωχὸς Τοῦρκος ἠγνόει τὸν βαθμὸν, τὴν εὐγένειαν, τὸ πνεῦμα τοῦ ξένου αὐτοῦ· ἔκρινε δὲ περὶ τῆς θέσεώς του ἢ τῆς παρουσίας του ἐκ τῶν ἁπλῶν μόνον ἐξωτερικῶν τοῦ προσώπου του. Εὐτυχῶς διὰ τὸν εὐπατρίδην, ὅστις ἐφόρει λευκὴν περισκελίδα καὶ βέσταν ἐκ ναγκίνης, ὁ ἁλιεὺς διέκρινεν εἰς τοὺς δακτύλους τοῦ λόρδου Βύρωνος πληθὺν δακτυλίων καὶ πολυτίμων λίθων· ἐκτὸς δὲ τούτου τὸ πρὸς τὸν συνοδοιπόρον του σέβας τοῦ Στεφάνου ἐπηύξανε παραδόξως εἰς τὰ ὄμματά του τὸ μυστήριον, ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ μαντεύσῃ· τῷ ἐφάνη ὅτι ὁ ἐνώπιόν του ἦν μέγας τις βεζύρης, ἢ ὑπουργὸς τοῦ σεραγίου, ὅστις ἠὐχαριστεῖτο ἵνα ἐπισκεφθῇ τοὺς λαοὺς τοῦ κράτους, ὑπὸ τὸ διφορούμενον ἔνδυμα μικρεμπόρου, ἢ τυχοδιώκτου Ἰταλοῦ. Ἠσχύνθη διὰ τὴν ἀθλίαν φιλοξενίαν, ἣν προσέφερεν εἰς τοιοῦτον ξένον, ἐξῆλθε μυστικῶς τοῦ οἰκίσκου του, καὶ ἔσπευσε νὰ γνωστοποιήσῃ τὸ συμβὰν τοῦτο εἰς πλούσιόν τινα τῆς γειτονίας ἰδιοκτήτην, καλούμενον Βάχρην, ἀρχαῖον ἔμπορον ἐκ τῆς νήσου Ῥόδου, ὅστις ἐκέκτητο κολοσσαίαν περιουσίαν καὶ θαυμασίαν γυναῖκα· ἡ περικαλλεστάτη αὕτη Ἑλληνὶς ἐκαλεῖτο Κατὴ, καὶ ταύτης τὴν θαυμασίαν καλλονὴν ἀνεπόλει ὁ λόρδος Βύρων, ὅτε ἔλεγε πρό τινος ἐνώπιον ἡμῶν: Δὲν εἶναι ἱέρεια, ἀλλ' εἶναι αὐτὴ ἡ Ἀφροδίτη.

2.

Ὑπάρχει Θεὸς διὰ τοὺς περιηγητὰς, διὰ τοὺς ποιητὰς, διὰ τοὺς ἐραστὰς, δί' ἅπαντας τοὺς ἄφρονας τοῦ κόσμου τούτου· ὁ λόρδος Βύρων ἀποκοιμηθεὶς ἐν τῇ καλύβῃ χωρικοῦ ἐξηγέρθη ἐν αἰθούσῃ, ἧς τὸ πολυτελὲς ἐπραγματοποίου πάσας τὰς φαντασίας τοῦ ἀνατολικοῦ πλούτου. Ὁ Βάχρης τῷ παρουσίασε πίπαν καὶ εὐώδη καπνὸν, λέγων αὐτῷ Ἰταλιστὶ ὅτι ἦν προφυλακτικὸν κατὰ τῆς πανώλους· ἡ οἰκοδέσποινα, ἥτις ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου, ἠγέρθη ταχέως ὅπως τῷ προσφέρῃ γλυκύσματα· ὑπηρέται προσήγαγον αὐτῷ καφὲν, ἀρώματα καὶ ὕδωρ. Ἐπὶ εὐρέος κεκλυμένος προσκεφαλαίου, καὶ τὰ βλέμματα ἡμιεστραμμένα πρὸς τὴν εὐειδῆ οἰκοδέσποιναν ἔχων, ὁ λόρδος Βύρων ἀνεμνήσθη τῶν παραμυθητικῶν λόγων, οὓς ὁ Μωάμεθ εὐδοκεῖ ἵν' ἀποτείνῃ εἰς τὸν ἐρωτύλον τῶν πιστῶν αὐτοῦ ὀργασμόν:

« Τὰ ῥόδα, ἐφ' ὧν καθεσθήσεται ὁ ἀληθὴς πιστὸς, οἱ φοίνικες, αἱ χρυσομηλέαι, τὰ ἀρωματώδη δένδρα, ἅτινα σκιάσουσιν αὐτὸν διὰ τοῦ αἰωνίου αὐτῶν φυλλώματος, αἱ ὀρούδραι, αἵτινες ἀναβλύσουσι μετὰ κελαρυσμοῦ ἡδυτέρου τῶν μουσικῶν φθόγγων, οὐδέν εἰσιν ἀντιπαραβαλλόμενα πρὸς τὰς ὑπερφυεῖς χουρὶ, αἵτινες ἀναμένουσιν αὐτόν! . . » Ὁ λόρδος Βύρων ἔβλεπεν ἤδη ἑαυτὸν ἐν τῷ ἐνηδόνῳ παραδείσῳ τοῦ προφήτου· οὐδὲν ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν βέβηλον ἐκείνην χουρὶ, ἥτις ἐκαλεῖτο Κατή.

Νεάνις τις εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ κατέθηκεν ἐπὶ τοῦ τάπητος παρὰ τοὺς πόδας τοῦ κυρίου αὐτῆς ποτὸν, τὸ ὁποῖον ὁ Βάχρης ἤρχισε νὰ πίνῃ μετὰ μειδιάματος ἀφάτου ἡδονῆς. Ἐξηπλώθη μαλθακῶς, ἀπεχαιρέτησε τὴν γυναῖκά του, ἀποστέλλων αὐτῇ ἀσπασμοὺς, ἐχαιρέτησε τὸν ξένον του καὶ ἐψιθύρισε διὰ φωνῆς συγκεκινημένης, διὰ φωνῆς θρηνώδους:

— Εἶναι ἡ ὥρα τοῦ ταξειδίου μου εἰς τὸν κόσμον τῶν ὀνείρων!

Ἡ αἰφνίδιος ὠχρότης καὶ ἀκινησία τοῦ Βάχρη ἐτρόμαξαν τὸν Βύρωνα, ἀλλ' ἡ Κατὴ, μειδιῶσα χλευαστικῶς διὰ τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν τρόμον τοῦ νεανίου, εἶπε πρὸς αὐτόν:

— Ὁ κίνδυνος δὲν εἶναι μέγας, κύριε . . . μὴ φοβεῖσθε! Δὲν ἐμαντεύσατε ἐκ τῆς θέας τῆς μορφῆς του, τῆς τοσοῦτον ὠχρᾶς καὶ πελιδνῆς, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν κλάσιν τῶν ὀπιοφάγων; . . Καθ' ἑκάστην ἡμέραν, κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, λαμβάνει ἰσχυρὰν ὀπίου δόσιν, ῥίπτεται ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου, ἐπὶ τοῦ τάπητος, ἢ ἐν τῷ κήπῳ, ἐν μέσῳ τῶν ἀνθέων· δὲν κοιμᾶται ἀκόμη, δὲν ἐγρηγορεῖ πλέον . . . καὶ τὸ ταξίδειον ἀρχίζει! Ταξίδειον πλῆρες ῥεμβασμῶν καὶ ἐκστάσεων ἐνηδόνων· ταύτην τὴν στιγμὴν ἴσως ἡ φαντασία τῷ πέμπει τὰ μεγαλοπρεπέστατα τῶν ὀνείρων, τὸν ἔρωτα, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν. Κυβερνᾷ ἀναμφιβόλως τὸ κράτος, καὶ ἴσως ὅλον τὸν κόσμον, διαθέτει κατ' ἀρέσκειάν του τοὺς θησαυροὺς, τὰς τιμὰς καὶ τὰς καλλονὰς, αἵτινες τῷ ἀρέσκουσι· τὸ χαρέμιον τοῦ ῥεμβαστοῦ τούτου εἶναι τοσοῦτον εὐρὺ, ὅσον ἅπασα ἡ Κωνσταντινούπολις, καὶ ἕκαστον γοητευτικὸν τῶν κήπων αὐτοῦ ἄνθος εἶναι μία γυνή! Ἀλλ' ἐπέρχεται ἡ ἀνάνηψις, καὶ ὁ ὀνειροπόλος εὑρίσκεται κατάμονος, ἀθυμίας καὶ ἀθλιότητος μεστός· πάσχει καὶ κατακλίνεται, δὲν δύναται νὰ κοιμηθῇ, καὶ καπνίζει· τέλος δ' ἐγείρεται, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ ἐπανεύρῃ ἐν τῷ πυθμένι τοῦ ποτηρίου τὰς ὀνειρώξεις καὶ τὰς ἡδονάς.

— Καὶ σεῖς, κυρία, τί κάμνετε; . . Περὶ τίνος σκέπτεσθε ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀκαμάτου τούτου ὀνειροπόλου;

— Ἀ! signor caro, ἀνέκραξεν ἡ νεαρὰ γυνὴ, τί κάμνω; περὶ τίνος σκέπτομαι; Κλαίω, καὶ σκέπτομαι ν' ἀποθάνω!

— Ποίας ἡλικίας εἶναι ὁ σύζυγός σας;

— Μαντεύσατε . . . ὤ! δὲν θὰ μαντεύσητε ποτέ!

— Εἶναι ἑξηκοντούτης τοὐλάχιστον;

— Εἶναι μόλις τριακοντούτης . . Ἀλλὰ καυχᾶται ὅτι ἔζησεν αἰῶνας ὀνειρώττων, καὶ παρηγορεῖται τοιουτοτρόπως διότι ἐγήρασε προώρως. Κατὰ τὰ ἄλλα, ὁ Βάχρης δὲν εἶναι κακὸς ἄνθρω-

πος· εἶναι γενναῖος, φιλάνθρωπος, φιλόξενος· ὑποδέχεται τοὺς δυστυχεῖς καὶ τοὺς ξένους, ὅσοι ἔρχονται νὰ κρούσωσι τὴν θύραν τῆς πλουσίας ἡμῶν κατοικίας· ὑπεδέχθη ὑμᾶς εἰς τὸν οἶκόν του, ἄνευ δισταγμοῦ, ἄνευ σκέψεως, εἰς τοὺς πρώτους λόγους ἁλιέως τινὸς τοῦ χωρίου· εἴσθε ὁ ὑπεραspπιζόμενός του, ὁ ξένος του, καὶ δύνασθε νὰ διατρίψητε εἰς τὸν οἶκόν μας ὅσον καιρὸν εὐχαριστεῖσθε, κύριε!

— Ὁ Βάχρης δὲν εἶναι λοιπὸν ζηλότυπος, κυρία;

— Πρὸς τί ἡ ζηλοτυπία ἐναντίον μιᾶς πτωχῆς γυναικὸς, ὅταν λατρεύῃ τις κατ' ὄναρ ὅλας τὰς καλλονὰς τοῦ οὐρανοῦ τοῦ προφήτου;

— Εἶναι δίκαιον νὰ μάθῃ, παρ' ὑμῶν ἢ παρ' ἐμοῦ, τὴν πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν συνάντησίν μας;

— Ὄχι, ... ἀπήντησεν ἐρυθριῶσα ἡ ὡραία Κατή.

— Σᾶς φαίνεται λογικὸν νὰ τῷ εἴπω ὅτι ἔλαβον τὴν τόλμην . . . .

— Τὴν τόλμην; . . .

— Νὰ σᾶς ἀκολουθήσω καὶ νὰ σᾶς λατρεύσω μακρόθεν; . .

— Ὄχι.

— Νὰ τῷ εἴπω τέλος, κυρία, ὅτι εἰς εὐπατρίδης ἐρωτοφλεγὴς ἐτόλμησε σήμερον νὰ διέλθῃ τὸν Ἑλλήσποντον κολυμβῶν; . .

— Ὑμεῖς, κύριε; . . Καὶ διατί;

— Διὰ ν' ἀνακράξω γονυπετῶν εἰς τοὺς πόδας μιᾶς γυναικός: «Κατή, σὲ ἀγαπῶ.»

— Σιωπήσατε, Σιωπήσατε . . Οἱ ἐρωτικοί σας λόγοι ἀπεδίωξαν τὰ ἐνήδονα τοῦ συζύγου μου ὄνειρα.

Ὁ Βάχρης ἐξέβαλε βαθὺν στεναγμὸν, καὶ ἀνένηψε σχεδὸν ἀμέσως, ἀφοῦ ἐγένετο ἀλληλοδιαδόχως, ἐλέῳ τοῦ ὀπίου, καπιτὰν πασᾶς, μέγας βεζύρης, αὐτοκράτωρ καὶ προφήτης.

3.

Τὴν ἐπαύριον, καθ' ἣν ὥραν ὁ Βάχρης, παρασυρόμενος ὑπὸ τῶν φασμάτων τῆς ὀνειροπόλου αὐτοῦ ἐκστάσεως, μετέβαινεν εἰς τοὺς χώρους τοῦ ἑβδόμου οὐρανοῦ, ὁ ἐρωτικὸς διάλογος ἐξηκολούθησε μεταξὺ τῆς νέας Ἑλληνίδος καὶ τοῦ λόρδου Βύρωνος.

— Ἤδη, τῷ ἔλεγεν ἡ Κατὴ, ἐθεραπεύθητε ἐντελῶς ἀπὸ τὸν τρόμον καὶ τὸν πυρετόν σας· θὰ ἔχητε νὰ μὲ εἴπητέ τι, δὲν εἶναι ἀληθές; Δὲν ἔχετε νὰ μὲ κάμητε καμμίαν ἐκμυστήρευσιν; Ὁμιλήσατε ἀφόβως . . Σᾶς ἀκούω.

— Κυρία, ἀπεκρίθη ὁ λόρδος Βύρων, μὲ ὅλον τὸ μέτριον ἐξωτερικὸν τῆς ἐνδυμασίας μου, δὲν εἶμαι ἐκ τῶν ἀθλίων ἐκείνων, οὓς ἡ τύχη παρασύρει καθ' ἡμέραν εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς ἢ εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Εὐρώπης· δὲν εἶμαι οὔτε τυχοδιώκτης, οὔτε ἔμπορος, ἀλλὰ κατάγομαι ἐξ οἰκογενείας πλουσίας, εὐγενοῦς καὶ ἰσχυρᾶς· εἶμαι εὐπατρίδης, ὁμότιμος τῆς Ἀγγλίας, καὶ ποιητής. Τὸ κατ' ἐμὲ, τὸ ὁρᾶν ἐστὶν ἀπολαύειν . . . καὶ ἔλαβον γεναίως τὴν ὁδοιπορικὴν ῥάβδον, ὅπως ἐπισκεφθῶ, ὅπως ἀπολαύσω τὸν κόσμον, ὅπως ποιήσωμαι εἰσέτι παρατήρησιν, ποίησιν καὶ τέχνην. Αἱ προκισθήσεις μου δὲν μὲ ἠπάτησαν, κυρία· διέτρεξα τὴν Ἀνατολὴν, ἐθαύμασα τὸν ἥλιόν σας, τὰ μνημεῖά σας, τὰς γυναῖκάς σας· ὡς ἐπίμετρον εὐτυχίας ἠρεύνησα τὰ ἐρείπια τῆς Ἀβύδου, ἀνεμνήσθην τοῦ Λεάνδρου, παρ' ὀλίγον ν' ἀποθάνω διερχόμενος τὸν πορθμὸν κολυμβῶν . . . καὶ μόνη ἡ ἐλπὶς τοῦ νὰ σᾶς ἴδω μὲ ἔσωσε.

Μετὰ τὸ ὡραῖον τοῦτο προοίμιον, ὁ λόρδος Βύρων ἐνόμισεν ὅτι ὤφειλε νὰ δικηγορήσῃ διὰ μεγάλης φαντασίας, αἰσθήματος καὶ μελαγχολίας τὴν ἱστορίαν ἁπάσης του τῆς ζωῆς· ὡμίλησεν ἐν ἐκτάσει καὶ ποιητικώτερον ἢ κατὰ ποιητήν. Ἡ ἀφελὴς τῆς οἰκοδεσποίνης προσοχὴ τῷ ἐχορήγησε πνεῦμα, ματαιοφροσύνην, τόλμην καὶ ἀπεφάσισε νὰ ψάλῃ, εἰς τὸ πεζὸν, τὰ ἀποπτάντα φάσματα, τὰς πτεροέσσας ὀνειρώξεις, τὰς ἐπιπλάστους ἀλγηδόνας, ὅλον ἐκεῖνον τὸν φανταστικὸν ᾄδην, οὗ αἱ ἰδανικαὶ βάσανοι τοσοῦτον ἡδύνουσι πάσης ἐποχῆς τὴν νεότητα. Ἡ Κατὴ ἔσχε τὴν καλωσύνην νὰ τὸν ἀκούσῃ λέγοντα, καὶ πολλάκις ἐξέβαλεν ἕνα στεναγμὸν, ἐδήλωσε μίαν συγκίνησιν, ἐσπόγγισεν ἓν δάκρυ κατὰ τὴν ὡραίαν ἐκείνην ἀφήγησιν τῶν ἰδανικῶν ἀτυχιῶν ἑνὸς μεγάλου ποιητοῦ.

Αἱ μᾶλλον διακεκριμμέναι γυναῖκες, σκεπτικαὶ ἢ αἰσθηματικαὶ, ψυχραὶ ἢ ἐνθουσιώδεις, εὐκόλως δελεάζονται ἐκ τῆς πομπώδους ἐπιδείξεως τῶν κατὰ συνθήκην ἐκείνων θλίψεων, τῶν ἀπατηλῶν ἐκείνων ὡραίων ἀλγηδόνων. Ἡ ἀπώλεια τῶν γοήτρων τῆς νεότητος, ὅταν ἐγκαίρως καὶ πνευματωδῶς πως λέγεται, ἐφέλκεται συνήθως τὴν συμπάθειαν, τὰς παραμυθίας καὶ τὸν ἔρωτα· εἶναι μικρά τις πραγματεία, ἐπάγουσα σχεδὸν ἀείποτε εἰς τὸν εὐτυχῆ ἔμπορον ἐρατεινὴν πελατείαν.

Ἀπὸ τῶν ἀνταλλασσομένων ἐκμυστηρεύσεων μέχρι τῶν ἀνταποκρινομένων αἰσθημάτων, εἷς μόνος στεναγμὸς, ἓν μόνον δάκρυ, μία μόνον ὑπόσχεσις ὑπάρχει· τί προέκυψεν ἐκ τῆς καθημερινῆς οἰκειότητος, ἐκ τῶν κινδυνωδῶν λαλημάτων τῶν δύο ἡμῶν φίλων; τὸ μαντεύετε ἀναμφιβόλως· ὁ διάβολος ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὸ μερίδιόν του ἐκ τῶν κερδῶν τῆς ῥωμαντικῆς ἐκείνης ἱστορίας, καὶ ὁ λόρδος Βύρων ἐγένετο ἐρωτόληπτος . . . πράγματι ἐρωτόληπτος τῆς ἐπαφροδίτου τοῦ ὀπιοφάγου συζύγου.

Πρᾶγμα σπανιώτατον διὰ τὸν ποιητὴν τοῦτον, ὃν οἱ φίλοι του αὐτοὶ μέγαν φίλαυτον ἀπεκάλεσαν! Ἐὰν ἡ Κατὴ τὸν ἐθεώρει μελαγχολικῶς, ἀφώνως, τῷ ἐνεποίει φόβον, τοσοῦτον ἡ καλλονὴ αὐτῆς τῷ ἐφαίνετο ἀμήχανος καὶ ὑπερφυής· ὁσάκις τῷ ὡμίλει, ἠσθάνετο μυχίαν συγκίνησιν, σφοδροὺς καρδιωγμοὺς, τρόμον τινὰ νευρικὸν, τοσοῦτον ἡ φωνὴ αὐτῆς ἦν μελῳδικὴ, θρηνώδης καὶ πλήρης θωπειῶν· ὁσάκις ἐγέλα, συνευθύμει μετ' αὐτῆς· ὁσάκις ἔκλαιεν, ἐπεθύμει νὰ λάβῃ εἰς τὸν μυχὸν τῆς

καρδίας του τὸ ἥμισυ τῆς θλίψεώς της, εἰς τὰ ἄκρα τῶν ὀφθαλμῶν του· τὸ ἥμισυ τῶν δακρύων της· ὅτε δὲ τέλος τῷ ἔτεινε τὴν χεῖρά της ὅπως τὴν ἀσπασθῇ, ἠσθάνετο κλόνον καθ' ὅλον τὸ σῶμα, ἐλίγγους ἔπασχεν ἡδονῆς . . Ἦτο παράφρων.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ Κατὴ ἦν ἀξιολύπητος· διότι τῇ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον νὰ μινυρίζῃ καὶ νὰ ἐρωτιᾷ μετὰ τοῦ ποιητοῦ, ὃν τῇ ἀπέστειλεν ἡ τύχη. Ἐξῳκονόμει λοιπὸν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους, τοὺς ὅρκους, τὰ φιλήματα καὶ τὸ ἑσπέρας προσέφερεν εἰς τὸν ἐραστήν της τὸν ἐπαφρόδιτον θησαυρὸν, μετὰ γοητευτικῆς πίστεως, τὰς διαφόρους οἰκονομίας τῆς ἐρωτικῆς αὐτῆς διανοίας.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ῥεμβώδους μέθης, ἣν τὸ ὄπιον ἔδιδεν εἰς τὸν Βάχρην, συνέβαινε, καθ' ἑκάστην ἑσπέραν, σκηνή τις ἱκανῶς παράδοξος, ἱκανῶς ποιητικὴ, ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ἀνατολικοῦ ἐκείνου τιμονίου. Κατακεκλιμένος ἐπὶ τῶν προσκεφαλαίων τοῦ ἀνακλίντρου ὁ Βάχρης ὠνείρωττε κοιμώμενος, καὶ μικρὸν ποῤῥωτέρω ἡ Κατὴ ὠνείρωττεν ἐγρηγοροῦσα εἰς τοὺς πόδας τοῦ λόρδου Βύρωνος. Τὰ μὲν ἐνύπνια τοῦ ἀνδρὸς ἦσαν ὁ ἀντικατοπτρισμὸς τοῦ πυρετοῦ, αἱ δὲ τῆς γυναικὸς ὀνειρώξεις ἡ ἔκστασις τοῦ ἔρωτος· ἡ ἀπάτη τοῦ ὀπίου ἐδείκνυεν εἰς τὸν μὲν πάντα τὰ πλούτη τοῦ παραδείσου τοῦ Μωάμεθ, ἡ φαντασία, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ποίησις ἐδείκνυον εἰς τὴν δὲ πάσας τὰς χαρὰς ἐπιγείου Παραδείσου. Ὁ ἀδιάφορος τῆς Κατῆς σύζυγος ἐτιμωρήθη, ὅθεν ἥμαρτεν· οἱ ῥεμβασμοὶ τοῦ ἀναισθήτου τούτου ὑπνηλοῦ συνέδραμον εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῆς καλλονῆς καὶ τῆς νεότητος· τὸ δηλητηριῶδες ποτὸν τοῦ ὀπιοφάγου ἐκώλυεν αὐτὸν τοῦ νὰ ἴδῃ πίπτον, σταγόνα πρὸς σταγόνα, εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἀπίστου αὐτοῦ δούλης τὸ ἐρωτικὸν τοῦ ποιητοῦ φίλτρον.

Ὁ Βάχρης ἐμάντευσε τέλος τὸ μυστικὸν δρᾶμα, ὅπερ διεδραματίζετο ἐν τῷ οἴκῳ του ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς φιλοξενείας; Ἔπαυσε τοῦ νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς συζύγου του, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ξένου του; Ἀγνοῶ· ἀλλ' αἴφνης ἀνεκάλεσε τὰς φιλοξένους ὁδηγίας, ἃς ἔδωκεν εἰς τὴν Κατὴν, τῇ ἐσύστησε νὰ φαίνηται ἀδιάφορος καὶ ἐπιφυλακτικὴ ἐνώπιον τοῦ νέου των φίλου, τὴν διέταξε νὰ σιωπᾷ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ λόρδου, καὶ τὴν ἀπηγόρευσε τοῦ νὰ τὸν βλέπῃ συνεχῶς. — Διατί λοιπόν; τί ἐφοβεῖτο; τί ἤθελε; τί ἐσκέπτετο ὁ ἀρχαῖος τῆς Ῥόδου ἔμπορος; . . . Ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγμῆς, κατέστη ψυχρὸς καὶ λειτουργικὸς εἰς τὰς συνήθεις αὐτοῦ μετὰ τοῦ εὐγενοῦς του ξένου σχέσεις· σπάνιοι καὶ κενοὶ λόγοι, ἁπλᾶ βλέμματα, ἀνταλασσόμενα ἀντὶ χαιρετισμῶν, συνήθως, — Καλ' ἡμέραν. — Καλὴν ἑσπέραν. — Καλὴν νύκτα. — Βρέχει. — Εἶναι ζέστη. — Θέλετε νὰ καπνίσητε; — Ἰδοὺ ἅπας ὁ συμπαθητικὸς διάλογος τοῦ Βάχρη μετὰ τοῦ λόρδου Βύρωνος.

4.

Πρωΐαν τινὰ ὁ ὑποπλοίαρχος Ἐκεγχὴδ ἦλθεν ὅπως ἀναγγείλῃ εἰς τὸν φίλον του τὴν καταναγκαστικὴν ἀναχώρησιν τῆς φρεγάτας, ἥτις ὤφειλε ν' ἀποπλεύσῃ ἐξ ἅπαντος τὴν ἐπαύριον· ἐδέησεν ὅπως ὁ λόρδος Βύρων, ἑκὼν ἄκων, ἀποχωρισθῇ τῆς Κατῆς . . Ἀλλ' ἡ ἐρωτόληπτος Ἑλληνὶς ἀπῄτησε παρὰ τοῦ ἐραστοῦ της τὴν πάνδημον ὑπόσχεσιν τοῦ νὰ τὴν περιμείνῃ, νὰ τὴν ἴδῃ, νὰ τὴν ἀσπασθῇ ἅπαξ ἔτι καὶ ὕστατον, τὴν ἀκόλουθον νύκτα, ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν παραλίας, ὄπισθεν τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Ἀβύδου. Ἡ Ἥρὼ ἤθελε νὰ κάμῃ καὶ αὕτη τὴν ἐπίσκεψίν της εἰς τὸν Λέανδρον.

Ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς, ὁ λόρδος Βύρων, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Στεφάνου, ὑπῆρξεν ἀκριβὴς εἰς τὴν τελευταίαν ἐκείνην ἐρωτικὴν συνέντευξιν. Ἐκάθησαν ἐν σιωπῇ παρὰ τὸν αἰγιαλόν· μετ' ὀλίγον λέμβος διῆλθε πρὸ αὐτῶν, καὶ ἀνεγνώρισαν τὸν Βάχρην, ναὶ, τὸν Βάχρην, ἱστάμενον ὄρθιον καὶ ἀκίνητον παρὰ τῷ κωπηλάτῃ . . . Σχεδὸν ἀμέσως δύο πυροβολήματα ἠκούσθησαν, καὶ αἱ σφαῖραι ἐσύριξαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ λόρδου Βύρωνος· ἡ λέμβος ἀπεμακρύνθη, καὶ τὰ πάντα ἐτελείωσαν . . Καὶ ἡ Κατή;

Τὴν ἐπιοῦσαν, κατὰ τὰς πρώτας λάμψεις τῆς ἠοῦς, ὁ ἐρωτόληπτος ποιητὴς, ἀφοῦ διῆλθε τὴν νύκτα περιμένων, διέκρινε φρικιῶν, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ἐρειπίων τοῦ Ἀβυδηνοῦ πύργου, τὸ σῶμα γυναικὸς, ἣν τὰ κύματα ἔῤῥιψαν εἰς τὴν παραλίαν. Ἡ ἐκδίκησις τοῦ Βάχρη διῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ δικαιοσύνη ἐγένετο.

— Ἀναγνωρίζετε τὴν γυναῖκα ταύτην, μυλόρδε; ἠρώτησε θλιβερῶς ὁ Στέφανος.

Ναὶ, εἶναι ἐκείνη! ἀνέκραξεν ὁ *Δὸν Ζουὰν*, προσηλώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν μορφὴν τῆς ἀθλίας Κατῆς· νεκρὰ ἢ ζῶσα, ἡ Ἥρὼ δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τὴν συνέντευξιν τοῦ Λεάνδρου!

(Κατὰ τὸ Γαλλικόν).

Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΓΝΩΜΙΚΑ ΚΙΝΕΖΙΚΑ.

Δύο εἴδη ἀνθρώπων ἐργάζονται ἀνωφελῶς ἐν τῷ κόσμῳ· Οἱ κερδαίνοντες, καὶ μὴ ἀπολαμβάνοντες ἐκ τῶν κερδαινομένων. Οἱ σπουδάζοντες τὴν ἠθικὴν, καὶ μὴ συμμορφοῦντες μὲ αὐτὴν τὴν ζωήν των.

Ἡ μάθησις εἶναι οὐδὲν, ἂν δὲν χρησιμεύῃ ὡς στήριγμα τῆς θρησκείας, καὶ ἂν μεταχειρίζωνται αὐτὴν πρὸς θησαύρισμα ματαίων πλούτων.

Τὸ νὰ διδάσκῃ τις εἰς ἄλλους, τὰς ἀληθείας καὶ τὰ χρέη τῆς ἠθικῆς, χωρὶς νὰ ἐκτελῇ αὐτὰ, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ συναθροίζῃ μεγάλας προμηθείας πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ κατακαύσῃ αὐτάς.

Αἰνίγματα.

Εἰς τὸ πεῖσμά σου ἀφόβως τοὺς ἀγροὺς χοροπηδῶ.
Ἂν μὲ ἀναγραμματίσῃς, τὴν ξηρὰν νὰ μὴν ἰδῶ.

Μὲ τὰς δύω μου τὰς πρώτας, φίλτατε, καλὰ μὲ πιάνεις.
Εἰς τὸ εὔστροφόν μου σῶμα ὅ,τι βάλλεις δὲν τὸ χάνεις.
Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἂν ζητήσῃς εἰς ἐμὲ ὅ,τι δὲν βάλῃς,
μὲ τὰς δύο τελικὰς
θὰ σ' εἰπῶ τί μὲ κυκᾷς,
λάθος ἀφευκτα πῶς ἔχεις καὶ τοῦ κάκου μὴ ἀσχάλλῃς.

Λόγος τις ψευδὴς ὑπάρχων τὴν ἀλήθειαν θηρεύει.
Ἂν τὸν ἀναγραμματίσῃς,
φρικτὸν πάθος θ' ἀπαντήσῃς,
ὅπερ πάντας ἄγει, φέρει, καὶ ὡς θέλει μᾶς χορεύει.

ΔΘ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ.

Λογόγριφος.

Ποταμὸς τῆς Μικρασίας εἶμαι· ἂν σύ μου συμπλέξῃς
τὰ στοιχεῖα τεχνηέντως, θὰ μορφώσῃς πλείστας λέξεις.
Πρῶτον ἔμφρονα γυναῖκα, κατὰ πλεῖστον συντελοῦσαν,
εἶτα νῆσον τῶν Κυκλάδων, εὐκραῆ τε καὶ ἀνθοῦσαν·
τὸν ἐρωτικὸν, πρὸς τούτοις, μῆνα, κάλλους πλημμυροῦντα,
τ' ἀριθμητικὸν δὲ ἔτι μία εἰς τὸν ἀριθμοῦντα,
καὶ αἰγῶν δὲ καὶ ἀγέλης
κατοικίαν, ἐὰν θέλῃς.

Κ. ΠΛΗΘΩΝΙΔΗΣ.

ΛΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩ ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ.

Τῶν 3 πρώτων ὁμοῦ.

Χ α χ α χᾶ
χ α χ α χ ᾶ.

Ὦ! τὶ γέλοια καὶ χαρά.
Ἔμαθα πῶς ἡ χ ο λ έ ρ α
δὲν εἶν' ἄλλο εἰ μὴ λ έ ρ α,
κὶ ἂν πιασθῇ ἡ φιληνάδα,
θὰ πλυθῇ μὲ τὴν μπογάδα.
Εὖγε, φίλε Βουτυρᾶ!
Ἂν δὲ ὄνειρον ὁ ἔ ρ ω ς,
πῶς λαμβάνει τότε μέρος
'σ τὴν ὀργὴν καὶ εἰς τὸ μῖσος
καὶ λοιπὰς κακίας ἴσως;
Αἴνιγμα· θὰ ὁμιλήσῃς;
Θὰ μᾶς δέσῃς; θὰ μᾶς λύσῃς;
Τὸ δὲ τρίτον σου τὸ θαῦμα
εἶναι ὄντως θεῖον πρᾶγμα:
τρὶς ἀκέφαλος ἐφάνης
κ' ἔτρεμον μὴ ἀποθάνῃς:
τρὶς ἐγκέφαλος ἐδείχθης,
καὶ εἰς πέλαγος ἠνοίχθης
τῆς καλῆς σου φαντασίας.
Ἔτεινον κ' ἐγὼ τὸ ο ὖ ς μου,
κ' ἐνωτίζετο ὁ ν ο ῦ ς μου
τὰς σοφάς σου νουθεσίας.

ΔΘ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ.

Τῶν αὐτῶν ὁμοῦ.

Εὔθυμος ἤμην, ὦ φίλε, καὶ σκιρτῶν ἀπὸ χ α ρ ὰ ν,
πρὶν ἐνσκήψῃ μὲ μανίαν ἡ ὀλέθριος χ ο λ έ ρ α,
ἥν τινα μ' ἀνθρωποκτόνον προσωμοίωσας βορᾶν.
Θεία εὐδοκίᾳ ὅμως ἔλειψεν αὕτη ἡ λ έ ρ α
καὶ ὁ ν ο ῦ ς μας ἡσυχάζει,
Ἀφ' ἡμῶν μακρὰν ἂς ἦναι ὁ ὀλομανὴς ὁ ἔ ρ ω ς.
Πλάτωνος δ' ἐνστερνισθῶμεν τὸ ἰδανικόν του μέρος,
μή τις ἐξ ἡμῶν κομπάζῃ,
ἀλλ' εἰς τῶν Μουσῶν τοὺς φθόγγους ἕκαστος ἀφεὶς τὸ ο ὖ ς
θέλει μάθει τόσα, ὅσα δὲν τὰ διορᾷ ὁ ν ο ῦ ς.

Κ. ΠΛΗΘΩΝΙΔΗΣ.

Τοῦ πρώτου, τρίτου καὶ τετάρτου.

Πόσους ἄρα προϊάπτει εἰς τὸν ᾅδην ἡ χ ο λ έ ρ α
ψυχὰς ζώντων τὰς ἰφθίμους. Καὶ τῷ ὄντι εἶναι λ έ ρ α.
Ἐδῶ πρέπει τις νὰ κλαύσῃ καὶ γελάσῃ χ ὰ χ ὰ χ ά·
δὲν βρωμοῦσιν ὅταν θάπτουν τοὺς χελερικοὺς ῥιχά;

Ὁ ν ο ῦ ς τὸ ο ὖ ς, τὸ ο ὖ ς τὸν ν ο ῦ ν ἂν σύντριφόν του ἔχῃ,
πᾶν ὅ,τι θέλει ἄνθρωπος εὐκόλως τὸ κατέχει.
Ἀλλ' ὅταν ν ο ῦ ν καὶ ο ὖ ς ὁμοῦ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχῃ,
βεβαίως παντοῦ πάντοτε ματαίως θὲ νὰ τρέχῃ.

Μὲ ἀφαίρεσιν τοῦ τρίτου χαρακτῆρός της ἡ ἄ ρ κ τ ο ς
λιτὴ γίγνεται τροφή μας, ὡς ἁπλοῦς, συνήθης ἄ ρ τ ο ς.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΝΟΣ ΜΙΣΑΠΛΙΔΗΣ.

Αἰνιγματώδης λύσις τοῦ τρίτου.

Τὸ μετὰ τῆς κεφαλῆς του ἐν τῇ κεφαλῇ ὑπάρχον,
τὸ ταχύτατον τῶν ὄντων, εἶναι, φίλε, θεῖον δῶρον,
ἀκατάληπτον καὶ μέγα, κατοικοῦν εἰς στενὸν χῶρον.
Πρέπει δὲ καὶ λόγων κ' ἔργων ὁδηγὸς νὰ ᾖ καὶ ἄρχων.
Ἄνευ δὲ τῆς κεφαλῆς του εἰς τὴν κεφαλὴν ἐπίσης
εὑρισκόμενον, κ' ὀφεῖλον νὰ προσέχῃ εἰς μαθήσεις,
ἀγωγὸς διπλοῦς τυγχάνει καθ' ὑψίστην βουλὴν θείαν,
ἵν' ἐκεῖνο διὰ τούτου μεταγγίζῃ τὴν παιδείαν.
Σ' τοῦ δακτύλου σου δὲ τ' ἄκρον ἄμφω βλέπεις, ἂν ζητήσῃς,
ἓν διπλοῦν, φίλε, ἂν μόνον εἰς ἁπλοῦν μεταποιήσῃς,
καὶ τὰ ἄλλα του στοιχεῖα ἄλλως πως τοποθετήσῃς.

Κ. ΔΗΜΗΣΣΑΣ.

Τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου.

Ἡ ἄ ρ κ τ ο ς ἄ ρ τ ο ς νὰ γενῇ ὁ ν ο ῦ ς τὸ ἐπιτρέπει;
Τὸ ἄκουσμα, φίλοι, αὐτὸ τὸ ο ὖ ς μου, φεῦ, δὲν τέρτει.

ΔΘ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ.

Τοῦ τετάρτου.

Ἄγριον μέν τι θηρίον τῶν δασῶν εἶναι ἡ ἄ ρ κ τ ο ς,
τροφὴ δὲ ἡμερησία τοῦ ἀνθρώπου εἶν' ὁ ἄ ρ τ ο ς.

Γ. Α. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ.